

**AKO COVID-19 OVPLYVNIL ČINNOSŤ
ZDRAVOTNÍCKEHO ZARIADENIA**

Zaujímavosti

Matters of interest

**Základné odborné vzdelávanie
alternatívnou formou**
*Basic specialized education
in the alternative form*

str. 6

**Ako COVID-19 ovplyvnil činnosť
zdravotníckeho zariadenia**
*As COVID-19 influenced the activity
of the health care unit*

str. 8

Santovka tu bola opäť pre deti
Santovka was here again for children

str. 10

Ekonomika

Economics

**Modernizácia administratívnych budov
ústavu Banská Bystrica**
*Modernisation of the administrative buildings
of the Prison Banská Bystrica*

str. 16

Inštitút vzdelávania

Training Centre

**Medzinárodná výmena skúseností so vzdelávaním
väzenského personálu v období COVID-19**
*International exchange of experience
in the education of prison staff during COVID-19*

str. 20

Väzba a trest

Pre-trial detention and prison
sentence execution

Mosty k slobode

Bridges to freedom

str. 21

Plnenie povinnej školskej dochádzky mladistvého pandémie nezastavila

*Pandemics did not stop the compulsory schooling
of juveniles*

str. 25

Celoústavné a oddielové tematické krúžky v ústave Košice-Šaca

*All-prison and unit thematic groups
in Prison Košice-Šaca*

str. 26

Voľno na opustenie ústavu očami odsúdených žien

Prison leave through the eyes of female prisoners

str. 34

Inšpirácie

Inspirations

Takto to vidím ja

This is how I see it

str. 39

Foto na obálke: Ako COVID-19 ovplyvnil činnosť zdravotníckeho zariadenia.
As COVID-19 influenced the activity of the health care unit.

ÚSTAV ŽILINA MAL PÄŤDESIATKU

Rok 2021 bol pre ústav Žilina jubilejným rokom. Presne pred päťdesiatimi rokmi, v prvý januárový deň, nadobudol účinnosť rozkaz č. 33/1970 zo dňa 27. decembra 1970, ktorým minister spravodlivosti vtedajšej Slovenskej socialistickej republiky zriadil Ústav pre výkon väzby v Žiline. Okrúhle 50. výročie predstavuje významný moment v ére žilinského ústavu, a to je isto dôvod pripomenúť si jeho zásadné míľniky, a vôbec začiatky väzenstva v Žiline, preto si na úvod dovoľíme krátky exkurz do minulosti.

História ústavu sa začala písať na pôde bývalého dievčenského internátu strednej zdravotníckej školy. Ešte skôr bola v Žiline známa tzv. Väznica u saleziánov v objekte, kde pôsobil mníšsky rád saleziánov a patrila cirkvi. Písal sa rok 1950, keď v dôsledku celoštátneho zrušenia reholí boli saleziáni zo svojho sídla násilne vystáňovaní (v roku 1989 im bol objekt v rámci reštitúcií vrátený) a oficiálne bola v ich sídle zriadená prvá známa a zdokumentovaná väznica v meste Žilina s pôsobnosťou pre niekoľko okresov a s kapacitou 90 až 100 väzňov. Väzenskú službu zabezpečovalo v tom čase 60 príslušníkov. Jej pôsobnosť skončila v roku 1960, keď bol v dôsledku nového územnosprávneho rozdelenia republiky Žilinský kraj zrušený a vyšetrovací väzba bola dislokovaná zo Žiliny do Ilavy. Koncom 60. rokov silnela iniciatíva opätovne zriadiť väzobný ústav v Žiline, a tak sa 1. januára 1971 začala éra budovania väznice v objekte, v ktorom sídli dodnes. Až do konca roku 1972 všetky činnosti súvisiace s personálnym obsadením funkcií organizačne zabezpečoval Nápravný ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Žilina. V roku 1973 bol však ústav už úplne samostatný a pôsobilo v ňom 62 príslušníkov. Spádovou oblasťou pre vyšetrovaciu väzbu bola oblasť severného Slovenska (Kysuce, Lipcov, Orava). V počiatočných existencii ústavu v ňom vykonávali

nepodmienečné tresty muži odsúdení do I. nápravných skupiny a od roku 1986 odsúdení zaradení do II. nápravných skupiny. Až do roku 1990 malo väzobné a prevýchovné zariadenie spoločný názov Útvar Zboru nápravnej výchovy Slovenskej socialistickej republiky pre výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody v Žiline. V rokoch 1971 až 1973 sa stavali ďalšie objekty a celý areál bol dobudovaný v roku 1975.

Výkon trestu odňatia slobody bol v 70. a 80. rokoch charakteristický významnými resocializačnými opatreniami, ktoré spočívali v prevýchove odsúdených získaním pracovných návykov a zručností. Odsúdení sa kvalifikovali v profesiách murár, tesár, viazač bremien a betónových armatúr. Pracovne boli zaradení prevažne v stavebníctve, drevospracujúcom priemysle a na železnici. Využitie ich pracovnej sily a potenciálu sa stalo významným faktorom pri výstavbe mesta a mnohých objektov v jeho okolí, ktoré dodnes slúžia svojmu účelu (napr. žilinská nemocnica, sídlisko Vlčince). Za záslužnú budovateľskú a spoločensky prospešnú činnosť pre mesto a jeho okolie bol ústavu udelený celý rad verejných uznaní.

Rok 1987 bol pre ústav významný z hľadiska troch zásadných udalostí. S účinnosťou od 1. novembra 1987 bola zriadená Pobočka pre miestny výkon trestu v Sučanoch, ktorá mala kapacitu 170 odsúdených mužov zaradených do II. nápravných skupiny a bola pod správou žilinského ústavu. Po necelých dvoch rokoch bola táto pobočka zrušená a jeho správa prešla pod Útvar Zboru nápravnej výchovy pre mladistvých v Sučanoch.

Druhou kľúčovou udalosťou bolo zriadenie zberného eskortného strediska, ktoré bolo dislokované z nápravných skupiny

Ústav na výkon väzby
a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Žilina

ústavu Ilava s účinnosťou od 1. decembra 1987. V auguste 1996 bolo zberné eskortné stredisko premiestnené do nápravno-výchovného ústavu pre mladistvých v Sučanoch s pôsobnosťou dodnes.

Spomínanou treťou významnou udalosťou spojenou s rokom 1987 bol začiatok výstavby ďalšieho, tretieho poschodia budovy výkonu trestu, a to za účelom zriadenia diagnostického strediska. Nadstavba bola dokončená v roku 1989 a 1. apríla bolo žilinské diagnostické stredisko uvedené do činnosti. Bolo

prvým strediskom svojho druhu v rámci väzenských zariadení na Slovensku. Postupne, podľa žilinského modelu, boli diagnostické strediská zriaďované aj v ostatných väzniciach.

Záver roka 1989 patril podstatným spoločensko-politickým zmenám. Boli sme svedkami narastajúcej kriminality, čo zvyšovalo nároky na políciu, prokuratúru, justíciu a v neposlednom rade aj na väzenstvo. S účinnosťou od 1. februára 2001 došlo k zmene názvu žilinského Útvary Zboru nápravnej výchovy na Ústav na výkon väzby v Žiline a s touto profiláciou

existoval nepretržite až do roku 2015. Život v ústave sa prispôboval zásadným organizačným a legislatívnym zmenám vo väzenstve, ktoré prechádzalo procesom humanizácie a demokratizácie kontinuálne s rekodifikáciou základných trestno-právnych kódexov prijatých v roku 2005 a nových zákonov o výkone trestu odňatia slobody a o výkone väzby prijatých v roku 2006. V praxi sa to premietlo do zásadných zmien v nazeraní na zaobchádzanie s obvinenými a odsúdenými. Rozšírila sa aj pôsobnosť oddelenia ochrany, keď začiatkom 90-tych rokov činnosť začali vykonávať príslušníci justičnej stráže najskôr na súdoch, neskôr aj na prokuratúrach v územnej pôsobnosti žilinského kraja.

Porevolučné obdobie rokov 1991 až 2000 bolo tiež etapou väčších investičných akcií za účelom optimalizácie podmienok a zvýšenie komfortu života väzňov, ale aj pracovných podmienok väzenského personálu. Realizovali sa rôzne rekonštrukčné práce, stavebné úpravy, budovala sa zabezpečovacia a signálno-bezpečnostná technika, nefunkčné a zastarané zariadenia sa nahradili modernejšími a výkonnejšími. S nástupom nových informačných technológií sa postupne zavádzala výpočtová technika, budoval a modernizoval sa kamerový systém. V roku 2014 bola v ústave úspešne dokončená inštalácia novej IP telefónie.

V roku 2012 sa v ústave zmenila kategória odsúdených vykonávajúcich trest odňatia slobody, a to zo stredného stupňa stráženia na minimálny stupeň stráženia.

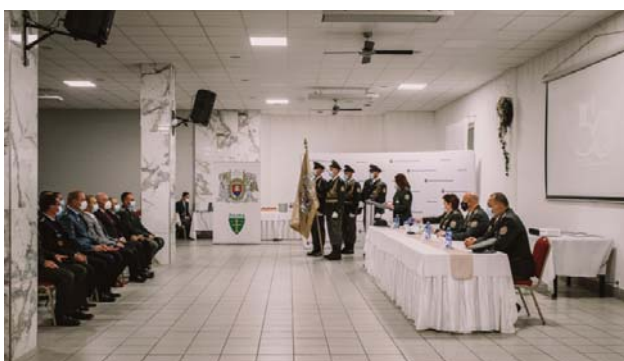
V poslednej dekáde roku 2015 prešiel ústav zatiaľ poslednou významnou organizačnou zmenou, keď bol 1. októbra reprofilovaný na Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Žilina. Dovtedy bol zameraný prevažne na výkon väzby a odsúdení v minimálnom stupni stráženia boli zaradovaní na práce len do vnútornej prevádzky ústavu. Reprofiláciou ústavu sa vytvorili pracovné miesta pre odsúdených aj na vonkajších pracoviskách mimo ústavu.

Od roku 1990 do polovice roka 2003 bol ústav určený na výkon väzby mužov, žien a mladistvých z okresov Žilinského kraja a okresu Považská Bystrica. Zároveň si v ňom odpykávali trest odňatia slobody odsúdení zaradení do II. nápravno-výchovnej skupiny. Po reprofilácii ústavu Ružomberok v júni 2003 ústav zabezpečoval výkon väzby pre Okresné sudy v Žiline, Čadci a v Považskej Bystrici a Krajský súd v Žiline a od júna 2003 do januára 2010 aj pre Okresný súd Prievidza.

V súčasnosti zabezpečuje žilinský ústav výkon väzby pre obvinených z celého Žilinského kraja a Okresný súd Považská Bystrica z Trenčianskeho kraja. Ubytovacia kapacita ústavu je 285 miest, z toho 172 pre obvinených a 113 pre odsúdených.

Štátnu službu v ústave vykonáva aktuálne 202 príslušníkov a zamestnaných je 19 zamestnancov. Komfort personálu ústavu výrazne zvýšila modernizácia administratívnej budovy financovaná z európskych štrukturálnych fondov, ktorá bola začiatkom roka 2021 daná do užívania.

Počas 50-ročnej existencie ústavu sa na všetkých postoch

vystriedalo nespočetné množstvo personálu. Na riaditeľskú stoličku k aktuálnemu roku zasadlo sedem nadriadených žilinského ústavu, ktorí zabezpečovali jeho rozvoj a chod:

pplk. František Černý

od 1. februára 1971 do 31. júla 1977,

pplk. Vladimír Ličko

od 1. septembra 1977 do 31. januára 1990,

plk. PhDr. Vladimír Štefanko

od 1. februára 1990 do 30. júna 2004,

plk. Mgr. Štefan Horváth

od 1. júla 2004 do 31. decembra 2005,

pplk. PaedDr. Milan Hejdiš

od 1. januára 2006 do 31. decembra 2006,

plk. Mgr. Štefan Horváth

od 1. januára 2007 do 30. septembra 2007,

plk. PaedDr. Pavol Kuba

od 1. októbra 2007 do 15. septembra 2019,

plk. Mgr. Gabriela Lončíková

od 16. septembra 2019 naďalej.

Už od polovice roka 2020 sa ústav v spolupráci s Generálnym riaditeľstvom zboru intenzívne a dôkladne venoval príprave na dôstojné oslavy k okrúhlemu výročiu ústavu. Rok 2021 bol pre ústav nielen jubilejným, ale súčasne aj pohnutým rokom, keď sme pre pandemickú situáciu vo svete spôsobenú ochorením COVID-19 a pretrvávajúce protiepidemické opatrenia a obmedzenia museli pôvodne plánovaný termín osláv opakovane posúvať, a tak sa slávnostný akt v pravom zmysle slova zrealizoval až s odstupom času a v komornejšej atmosfére. Očakávaný deň „D“ nastal 10. septembra 2021, kedy sa v pries-

toroch Pastoračného centra Farnosti Žilina uskutočnilo slávnostné zhromaždenie príslušníkov zboru, zamestnancov ústavu a pozvaných hostí. Na slávnostnom akte sme privítali generálneho riaditeľa zboru plk. Mgr. Róberta Mudrončeka a zahraničného hosta, pána zástupcu riaditeľa partnerskej Věžnice Karviná plk. Mgr. Petra Pitvora. Pozvanie riaditeľky ústavu plk. Mgr. Gabriely Lončíkovej prijali tiež zástupcovia spolupracujúcich štátnych inštitúcií – zástupcovia Krajskej prokuratúry Žilina a Krajského súdu Žilina, zástupcovia Okresného súdu Žilina a Okresnej prokuratúry Žilina, zástupcovia Krajského riaditeľstva a Okresného riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru Žilina, zástupcovia Krajského riaditeľstva a Okresného riaditeľstva Policajného zboru Žilina a zástupca 5. pluku špeciálneho určenia Žilina. Zastúpenie na slávnostnom zhromaždení mali aj pozvaní bývalí kolegovia. Pre pracovné povinnosti a iné prekážky sa nie všetci pozvaní mohli zhromaždenia osobne zúčastniť.

Po privítaní všetkých zúčastnených sa prítomným prihovorila riaditeľka ústavu, ktorá v krátkosti pripomenula kľúčové momenty histórie ústavu. Vyslovila poďakovanie aktívnemu personálu ústavu za nasadenie a profesionalitu pri výkone každodenných činností, no rovnako bývalým kolegom, ktorí často v neľahkých podmienkach budovali históriu ústavu. Poďakovanie smerovala aj ku všetkým, ktorí sa podieľali na organizácii slávnostného zhromaždenia a hosťom, ktorí prijali pozvanie a vyjadrili tak úctu k našej práci. Všetkým zaželala do nasledujúcich rokov pevné zdravie, podporu a porozumenie v rodinách, veľa úspechov v práci i v osobnom živote. Záver vystúpenia pani riaditeľky bol doplnený pôsobivým a autentickým videom prezentujúcim aktuálnu činnosť personálu ústavu.

Následne sa slova ujal generálny riaditeľ zboru, ktorý poďakoval personálu ústavu za veľmi dobré výsledky dosahované často v neľahkých podmienkach výkonu služby a práce. Vyjadril presvedčenie, že popri už realizovaných investičných akciách bude priestor aj na plánovanú výstavbu novej budovy pre potreby výkonu trestu a potrebnú obnovu a opravu ďalších ubytovacích a prevádzkových priestorov v ústave. Prítomným poblahoželel k výročiu ústavu a zaželal veľa síl do náročnej práce.

Osobitným bodom programu bol ceremoniál slávnostného odovzdania rezortných ocenení udelených generálnym riaditeľom zboru. Z pozvaných hostí z radov spolupracujúcich štátnych inštitúcií prevzali šiesti Čestnú medailu zboru I. stupňa a šiesti Plaketu zboru. Dvomi bývalými príslušníkmi zboru bola udelená Čestná medaila zboru I. stupňa. Príslušníkom a zamestnancom ústavu bolo odovzdaných celkom 26 ocenení, a to Medaila za zásluhy o slovenské väzenstvo II. stupňa, Medaila za zásluhy o slovenské väzenstvo III. stupňa, Čestná medaila zboru I. stupňa, Čestná medaila zboru II. stupňa, ako aj Odznak zboru. V disciplinárnej právomoci generálneho riaditeľa zboru bol jeden príslušník zboru mimoriadne povýšený do vyššej hodnosti a päť príslušníkov bolo mimoriadne povýšených do vyššej hodnosti v disciplinárnej právomoci riaditeľky ústavu. Emotívne bolo udelenie ocenenia in memoriam zdravotnej sestry zdravotníckeho zariadenia. Ocenenia prítomným osobne odovzdal generálny riaditeľ zboru za prítomnosti riaditeľky ústavu a jej zástupcu.

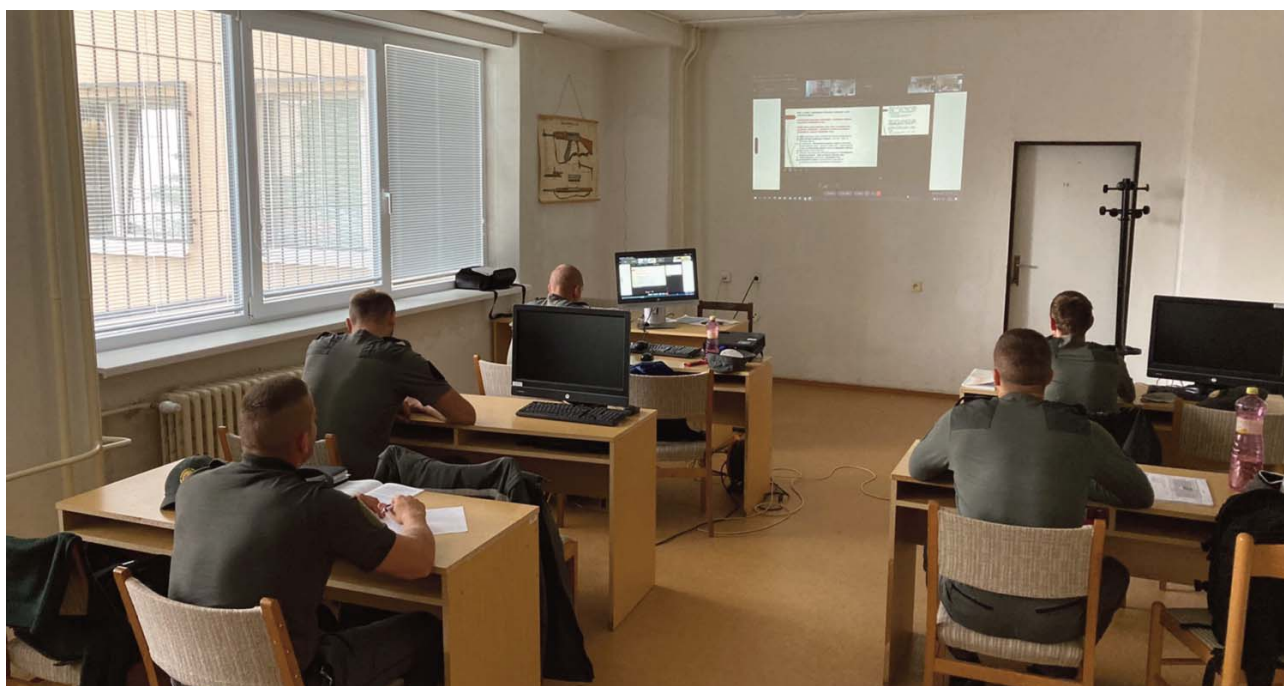
Vážnosť a dôstojnosť slávnostného aktu umocnili pochod a vzdanie pocty zástave zboru za sprievodu piesne Hoj, vlast' moja, ktoré zabezpečili príslušníci oddelenia ochrany ústavu, a to v úvode aj závere oficiálnej časti podujatia.

Po skončení formálnej časti zhromaždenia boli všetci zúčastnení pozvaní na slávnostnú recepciu. Voľná konverzácia bola sprevádzaná videoprezentáciou fotografií zaznamenávajúcou históriu a súčasnosť ústavu. Stretnutie rôznych generácií a predstaviteľov viacerých inštitúcií bolo tiež príležitosťou na mnohé zaujímavé rozhovory a spomienky, ktoré v príjemnej a priateľskej atmosfére trvali až do záveru zhromaždenia.

Spomienky na slávnostný akt, a vôbec históriu žilinského ústavu, sa podarilo zhmotniť do spomienkových predmetov a knižnej publikácie s množstvom fotografií mapujúcej celý vývoj ústavu od jeho zriadenia až po súčasnosť. Tieto boli s vďakou venované všetkým pozvaným hosťom a rovnako všetkým aktívnym príslušníkom a zamestnancom ústavu.

Jaroslava Moravská, Žilina

ZÁKLADNÉ ODBORNÉ VZDELÁVANIE ALTERNATÍVNOU FORMOU

Z dôvodu protiepidemických opatrení v súvislosti so šírením akútneho respiračného ochorenia spôsobeného koronavírusom 2019-n-CoV v Slovenskej republike sa aj v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Košice-Šaca začala v máji 2020 kombinovaná – individuálna forma vzdelávania v kombinácii s konzultáciami formou videokonferenčných hovorov a praktická príprava v samotných ústavoch. Na základe učebného plánu základného odborného vzdelávania sa frekventanti v ústave začali pripravovať ako z teoretických, tak aj z praktických predmetov.

V čase, keď v ústavoch neprebiehala teoretická ani praktická vyučovanie, vytvorili sme pre frekventantov priestor pre individuálnu prípravu, praktickú prípravu, prípravu na ostré školené streľby (suchý nácvik) v zmysle vzdelávacieho programu pre základné odborné vzdelávanie pod dohľadom inštruktorov streleckej prípravy. Samotný výcvik frekventantov prebiehal v zasadacej miestnosti oddelenia ochrany, telocvični, žienke, vnútornej strelnici, vonkajších priestoroch ústavu a v priestoroch športového areálu FK Šaca, ktorý sa nachádza v tesnej blízkosti ústavu. Spočiatku bolo veľmi náročné zosúladiť výcvik frekventantov s pracovnými povinnosťami jednotlivých inštruktorov streleckej prípravy, ale neskôr sme za pomoci plánovania vedenia oddelenia ochrany našli priestor na vykonanie takéhoto praktického výcviku. Veľmi nám pomohli jednotlivé sústredenia spádovej oblasti východ, ktoré sa konali v ústave Košice-Šaca. Tam sme si mohli upresniť s jednotlivými lektormi z Inštitútu vzdelávania Zboru väzenskej a justičnej stráže, či praktické

predmety s frekventantmi realizujeme v súlade s učebnými osnovami základného odborného vzdelávania. Po vzájomnej komunikácii a realizovaní praktickej ukážky použitia donucovacích prostriedkov na takomto stretnutí sme mohli o to dôkladnejšie viesť výučbu frekventantov. Pri streleckej príprave nám pomohli inštruktážne videá, ktoré sme mali k dispozícii. Nápomocný nám bol aj strelecký systém Mantis X, pri ktorom si jednotliví frekventanti uvedomili jednoduchšie, akých chýb sa dopúšťajú pri nácviku streleckých cvičení. Pri jednotlivých frekventantoch sme mohli sami spozorovať, ako sa počas trvania základného odborného vzdelávania dištančnou formou zlepšujú nielen v streleckej príprave, ale aj v ostatných praktických predmetoch. Ich prístup, ako aj samotná snaha sa niečo naučiť bola a je na dobrej úrovni.

Celkový priebeh tejto formy vzdelávania v našom ústave musíme hodnotiť veľmi pozitívne. Nie vždy to bolo jednoduché, nie vždy sa dalo daný výcvik vykonať podľa plánu. Vysoko profesionálne musíme hodnotiť prístup inštruktorov streleckej prípravy k vzdelávaniu frekventantov.

Karol Bujňák, Košice-Šaca

AKO COVID-19 OVPLYVNIL ČINNOSŤ ZDRAVOTNÍCKEHO ZARIADENIA

COVID-19 je infekčné ochorenie vyvolané koronavírusom SARS-CoV-2. Prvýkrát bol identifikovaný u pacientov so závažným respiračným ochorením v decembri roku 2019 v čínskom meste Wu-chan. Toto ochorenie postihuje najmä dýchací systém, v ťažkých prípadoch môže vyvolať zápal pľúc. Prenos sa deje kvapôčkovou cestou pri kašli, kýchaní a rozprávaní alebo cez kontaminované predmety. Ohrozené sú najmä osoby, ktoré sú v blízkom a dlhšie trvajúcom kontakte s nakazenou osobou. Túto definíciu sme všetci vedeli naspamäť, poznali sme príznaky ochorenia ako horúčka nad 38°C, kašeľ, sťažené dýchanie, bolesti svalov, hlavy, únava, malátnosť, strata čuchu a chuti. Tak, ako je život nevyspytateľný, aj ochorenie SARS-CoV-2 sa stalo niečím, čo nás každý deň prekvapovalo. Žiaľ, nie vždy bolo prekvapenie príjemné.

Dňa 23. októbra 2020 sa začal pracovný deň v zdravotníckom zariadení Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Dubnica nad Váhom tak, ako každý iný. Práca v ordinácii pre odsúdených prebiehala ako obvykle, striedalo sa veľké množstvo odsúdených so zdravotnými ťažkosťami, predpisovala sa chronická medikácia, riešili sa akútne stavy, keď sa zrazu počas testovania odsúdeného pred vyšetrením v civilnom zdravotníckom zariadení objavili na antigénovom teste dve čiarky. Bolo to niečo nové a nepoznané s označením COVID-19. Dovedy sme toto ochorenie vnímali len z bezpečnej vzdialenosti. Tento deň priniesol zmenu v náplni práce príslušníkov v zdravotníckom zariadení. Svoje biele pracovné oblečenie sme vymenili za ochranný overal, štít, návleky a jednorazové rukavice. V ambulanciách v ústave sa vyšetrovali len akútne stavy a väčšina času bola vynaložená na zabránenie šíreniu ochorenia SARS-CoV-2 a na stabilizáciu pozitívne testovaných pacientov.

Personál zdravotníckeho zariadenia realizoval v priebehu prvého polroka 2021 opatrenia na zabránenie šíreniu epidémie ochorenia COVID-19 v ústave. V oblasti prevencie epidémie ochorenia sa prijímali opatrenia podľa aktuálnych usmernení hlavného hygienika Slovenskej republiky. Opakovane bolo vy-

konávané epidemiologické šetrenie a boli indikované osoby v epidemiologickom riziku. V súvislosti s elimináciou rizika nákazy prebiehalo testovanie odsúdených aj pred každým premiestnením odsúdeného do iného ústavu Zboru väzenskej a justičnej stráže, pri prijatí odsúdeného na výkon trestu odňatia slobody do ústavu, pred vykonaním eskorty či už do iného zdravotníckeho zariadenia alebo na súdne pojednávanie, resp. na súdne pojednávania, ktoré sa uskutočnili v ústave, ako aj pred zaradením odsúdených na výkon prác mimo ústavu. V prípade zistenia pozitívneho výsledku sa prijímali štandardizované opatrenia, čiže pozitívne testované osoby boli umiestnené do izolácie a ich úzke kontakty do karantény. Predvädzanie k lekárovi do ambulancie pre odsúdených v zdravotníckom zariadení ústavu bolo a stále je realizované po jednotlivých ubytovniach tak, aby nedochádzalo k stretávaniu sa odsúdených z rôznych ubytovní. Pokiaľ niekto z odsúdených vykazuje známky ochorenia COVID-19, je u neho realizovaný antigénový test priamo pri vyšetrení v ambulancii. V prípade pozitívneho výsledku testu prichádzajú na rad potrebné opatrenia. Každý novoprijatý odsúdený je po príchode do ústavu

umiestnený do nástupného oddielu, po absolvovaní ktorého sa podrobí kontrolnému antigénovému testu.

Druhá vlna pandémie sa netýkala len odsúdených, ale tiež príslušníkov zboru a zamestnancov ústavu. Celkovo sme zaevidovali 117 pozitívnych príslušníkov zboru a 13 zamestnancov. Medzi pozitívne testovanými príslušníkmi sa ocitli aj dve zdravotné sestry. Tento fakt bol o to horší, že to boli pre nás nielen pacientky a kolegyne, ale najmä priateľky, o ktoré sme mali o to väčší strach.

V júni 2021 sme začali v ústave očkovať vakcínou Comirnaty. Na jednej strane očkovanie predstavovalo prácu navyše, ale vedeli sme, že úsilie, ktoré vynaložíme pri príprave a realizovaní očkovania, nám prinesie odmenu vo forme zníženia množstva pozitívne testovaných osôb a rizika úmrtia na ochorenie SARS-CoV-2. Aktuálne máme zaočkovaných 85 % odsúdených a s očkovaním pokračujeme ďalej. Našou snahou je naďalej šíriť osvetu v očkovaní či už formou plagátov, videí alebo osobným rozhovorom.

Môžeme konštatovať, že ústav zvládol druhú vlnu pandémie úspešne. Veľká vďaka patrí určite Nemocnici pre obvinených a odsúdených a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Trenčín, kam sme odosielali pacientov, ktorých zdravotný stav už nebolo možné liečiť v ústave. Nesmieme opomenúť, že boj s pandemiou sme zvládali aj vďaka súčinnosti ostatných úsekov služobnej činnosti ústavu, bola to tímová práca celého kolektívu príslušníkov a zamestnancov ústavu. Veľkou pomocou bolo aj rozšírenie personálnych kapacít pre náš zdravotný úsek pridaním ďalšieho systematizovaného miesta pre zdravotnú sestru, ktorá je veľkou pomocou a prínosom do nášho kolektívu.

Naším najväčším práním je, aby prípadná ďalšia vlna pandémie bola iná, ľahšia, a najmä menej pozitívna. Aj počas tejto pandémie sa potvrdilo latinské príslovie, ktoré hovorí, že „choroba učí, aké cenné je zdravie.“

**Katarína Kukučová Marečková,
Dubnica nad Váhom**

SANTOVKA TU BOLA OPÄŤ PRE DETI

Detské tábory sú v súčasnosti čoraz populárnejšie. Deti vyhľadávajú tábory pre budovanie nových priateľstiev, získavanie zážitkov, objavovanie prírody. Rodičia chcú, aby ich deti trávili voľný čas plnohodnotne. Všetky tieto požiadavky spĺňajú detské rekreácie v Školiacom stredisku Zboru väzenskej a justičnej stráže Santovka. Tento rok sa opäť konali a deti si odniesli nezabudnuteľné spomienky.

V priebehu júla a augusta sme v Santovke privítali v štyroch turnusoch celkovo 149 detí. Pre každý turnus bol spracovaný denný harmonogram s časovým rozvrhom dňa, ktorý bol priebežne modifikovaný. Zdravotný dozor sme zabezpečili z radov príslušníkov zboru, ktorí svojím profesionálnym prístupom na detičky dohliadali. Strava bola pripravovaná zo surovín tak, aby bola výživovo hodnotná. Podľa schváleného jedálneho lístka sa deti stravovali šesťkrát denne a dbalo sa, samozrejme, na dodržiavanie pitného režimu počas celého dňa.

S prihliadnutím na súčasnú epidemiologickú situáciu boli

dodržiavané všetky potrebné nariadenia v súlade s platným opatrením Úradu verejného zdravotníctva SR v súvislosti s ochorením COVID-19. Priestory pre rekreatantov boli udržiavané v čistote, prebiehala v nich pravidelná sanitácia a dezinfekcia.

Účastníkov detskej rekreácie čakala široká a zaujímavá škála športových, kreatívnych a vzdelávacích aktivít, ktoré sa konali v interiéri alebo exteriéri vzhľadom na poveternostné podmienky. V prípade nepriaznivého počasia boli deťom vo vnútorných priestoroch strediska pod dozorom personálu zabezpečované aktivity zamerané najmä na rozvoj tvorivosti. Aktivity, ktoré prebiehali vonku, boli realizované v areáli strediska alebo na obecnom ihrisku obce Santovka, prípadne v blízkom okolí. Program bol obohatený o celodenné výlety prevažne do širšieho okolia Santovky, ako napr. návšteva historického centra Nitry, prehliadka Nitrianskeho hradu, tvorivé dielne Terra Permonia v Banskej Štiavnici, zveropark v Žarnovici, hvezdáreň v Hurbanove a zábavné centrum Atlantis Center Levice. Pol-

súťažných programov. Na záver každého turnusu sa zrealizoval večierok s diskotékou spojený s vyhodnotením všetkých súťaží. Deti si okrem diplomu o účasti v detskom tábore odniesli aj rôzne vecné ceny. Trávenie času v tábore má na deti pozitívny vplyv. Nachádzajú tu nové priateľstvá, prežívajú rôzne dobrodružstvá, učia sa pracovať v skupine, zabávajú sa. Športové aktivity pozitívne ovplyvňujú ich fyzické zdravie a v neposlednom rade nsmieme zabudnúť na budovanie sebavedomia a vzťahu k životnému prostrediu, resp. k prírode. Niektorý múdry raz povedal: „Deti sú neskutočne dôležité. Oni sú budúcnosťou sveta.“ Deti sú našou budúcnosťou, preto je potrebné im zabezpečiť kvalitné vzdelanie a plnohodnotne strávený voľný čas, aby sa mohli v každom smere rozvíjať a budovať svoj hodnotový rebríček.

denné výlety boli zamerané na prehliadku mesta Levice, návštevu Tekovského múzea a termálneho kúpaliska Margitallona. Tieto výlety slúžili na spoznávanie histórie, prínos nových poznatkov, rozvoj tvorivých aktivít a prísun nových nezabudnuteľných zážitkov.

Navštívili nás aj kolegyne z odboru podpory centrálného riadenia a komunikácie Generálneho riaditeľstva zboru a prezentovali charitatívnu spoluprácu zboru pod názvom Pomôžme Martinke, do ktorej sa mohli zapojiť všetky deti počas detských rekreácií. Zberom umelohmotných vrchnákov mohli nezištne prispieť na dobro veci. Deti sa tak priúčali solidarite a potrebe vzájomnej pomoci. Uvedomovali si silu hesla: „Spolu dokážeme viac, resp. v jednote je sila.“

Detské rekreácie organizujeme s cieľom poskytnúť deťom plnohodnotne strávený čas počas letných prázdnin. Program a organizácia pobytu bola prispôsobená detským potrebám na základe dlhoročných skúseností. Všetko potrebné pre deti zabezpečovali vedúci turnusov a oddieloví vedúci. Dopoludnie deti trávili rôznymi tvorivými činnosťami v záujmových krúžkoch a športovými hrami. Popoludnie bolo venované zábavným adrenalínovým súťažiam. Oddychovú a zábavnú funkciu plnili večerné programy, ktoré mali podobu talentových šou a

pečiť kvalitné vzdelanie a plnohodnotne strávený voľný čas, aby sa mohli v každom smere rozvíjať a budovať svoj hodnotový rebríček.

Na záver patrí úprimné poďakovanie všetkým zainteresovaným, ktorí sa podieľali na príprave, organizovaní a priebehu detských rekreácií. Všetci usilovne pracovali a snažili sa byť čo najproduktívnejší a najkreatívnejší, aby dokázali deťom spríjemniť ich táborový pobyt.

„Jedine deti vedia, čo hľadajú.“
(Antoine de Saint-Exupéry).

Nechajme deti hľadať, objavovať, tvoriť, súťažiť, prežívať svoj voľný čas podľa ich predstáv, no zároveň pod dohľadom kompetentných.

Jozef Pokoraczkí, Želiezovce

INŠTITÚCIA NÁDEJE

Verejná ochrankyňa práv zastupuje mimosúdnu inštitúciu zaoberajúcu sa právom a spravodlivosťou. Ide o nezávislý ústavný orgán, ktorý na základe podnetov či už fyzických a právnických osôb, alebo z vlastnej iniciatívy, kontroluje a namieta výkon činnosti exekutívy a ďalších orgánov štátnej správy, prípadne preveruje zneužívanie verejnej moci. Napriek jednoznačnému zameraniu a dlhoročnému pôsobeniu nemá tento významný inštitút v našej spoločnosti jednoznačné postavenie. Pre mnohých ľudí v bezvýhodných situáciách, ktorí sa stretli s nečinnosťou orgánu verejnej správy, alebo boli porušené ich základné práva a slobody v rozpore s právnym poriadkom či princípmi demokratického a právneho štátu, predstavuje inštitút verejného ochrancu práv jedinou nádej na spravodlivosť. Naopak, pre mnohé inštitúcie, v ktorých dochádza k nezákonnej a nespravodlivej činnosti alebo doslova tam, kde je štátna správa nekompetentná, či dokonca kde dochádza k porušovaniu ľudských práv, zosobňuje verejná ochrankyňa práv strach a stáva sa personou non grata. Dané kontroverzné ponímanie tohto inštitútu je potrebné v právnom štáte rozptýliť, a to hlavne v súčasnej turbulentnej dobe zvírenej radikalizáciou, neistotami, nezamestnanosťou a korupciou, kde sa otvárajú problémy, ktoré je nevyhnutné riešiť. Preto je potrebné zmeniť svoj postoj nielen v súkromí, ale aj v práci tým, že odstránime ľahostajnosť, prestaneme podporovať lajdáckosť a obchádzanie zákonov, čím sami napomôžeme k znovu-vybudovaniu dôvery ľudí v právny štát a naplníme tak odkaz, ktorý je súčasťou rozhovoru s verejnou ochrankyňou práv Máriou Patakyovou.

Ste odborníčka v pravom zmysle slova, ktorá pred nástupom do úradu verejnej ochrankyne práv pracovala na rôznych pozíciách. Čo vás priviedlo k takému vážnemu rozhodnutiu, aby ste túto pozíciu prijali?

Rozhodnutie súhlasíť s oslovením uchádzať sa o post verejného ochrancu práv bolo spojené v základe s tou istou motivá-

ciou, ako rozhodnutie študovať právo, a to presadzovať myšlienku, že právo je umením dobra a spravodlivosti. S touto myšlienkou je spojená aj tá skutočnosť, že som na začiatku 90. rokov participovala na príprave prvého legislatívneho návrhu, ktorým mal byť ombudsman zakotvený aj v našom právnom poriadku.

Čo si predstaví Mária Patakyová, keď sa povie ombudsman?

Ombudsman je pre mňa tou inštitúciou v právnych poriadkoch, ktorej poslaním je odporúčaniami, nie rozhodnutiami, ktorých vynucovanie nie je spojené so štátnou mocou, prispievať k odstráneniu individuálnych zlyhaní v právnom poriadku, ktoré môžu viesť aj k zlyhaniam systémovým. Predstavujem si preto pod týmto pojmom prvok tzv. otvoreného vládnutia, ktorý zosilňuje hlas členov občianskej spoločnosti vo vzťahu k výkonnej moci, ale aj moci zákonodarnej.

Ákú históriu má samotný inštitút ombudsmana, kedy a kde vlastne vznikla myšlienka zriadiť takúto pozíciu?

Ombudsmanské inštitúcie majú pôvod vo Švédsku. V roku 1713 tu bol zriadený úrad švédskeho justičného kancelára ako kráľovského kontrolného orgánu povereného dozorom nad správaním sa kráľovských úradníkov. Približne o sto rokov neskôr bol na základe rozhodnutia vtedajšieho ústavného výboru Švédska inštitút ochrancu – ombudsmana prvýkrát zakotvený vo švédskej ústave (1809).

Na Slovensku bolo zriadenie verejného ochrancu práv jednou z podmienok vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Je to významný nástroj, ktorý je v právnom štáte a demokratickej spoločnosti veľmi dôležitý. Pre občanov a občianky predstavuje inštitúciu, na ktorú sa môžu obrátiť, keď úrady porušujú ich základné práva. Odhaľuje slabiny systému týkajúce sa ochrany základných práv a prichádza s riešeniami na ich odstránenie, a tým na zlepšenie daného stavu.

Čo všetko zahŕňa práca ombudsmana a ako váš úrad funguje? Skúste nás oboznámiť so svojou bežnou dennou agendou verejnej ochrankyne práv.

Práca na pozícii verejnej ochrankyne práv zahŕňa predovšetkým riešenie individuálnych podnetov od občanov a občianok. Na dennej báze sa oboznamujem s novými prípadmi, zároveň komunikujem so spracovateľmi a spracovateľkami ohľadom vývoja rozpracovaných vecí, konzultujem s nimi predbežné zistenia a v závere pracujem s finálnymi zisteniami, ktoré podpisujem.

Okrem podnetovej činnosti pracujú tímy v kancelárii na prieskumoch z vlastnej iniciatívy, o ktorých som rozhodla, že sa budú realizovať, a to v oblastiach s predpokladaným systémovým porušovaním práv. Ukončili sme prieskum v zariadeniach pre seniorov, prieskum v oddeleniach cudzineckej polície a prieskum v oblasti environmentálnych záťaží. Pracujeme na prieskumoch týkajúcich sa spravodlivého odmeňovania väzňov, a tiež dodržiavania práv žien počas poskytovania pôrodnickej starostlivosti.

Medzi moje ďalšie pracovné aktivity patria rôzne konferencie, pracovné stretnutia, okrúhle stoly, konzultácie v nových problematických oblastiach, výjazdy, poskytovanie rozhovorov alebo vyjadrení pre médiá.

Koľko podnetov dostávate za rok, a aký podiel z tohto počtu je skutočne oprávnených?

V roku 2019 pracovala Kancelária verejného ochrancu práv celkovo s 2 825 agendovými písomnosťami, z ktorých bolo 2 102 podnetov (vrátane prenesených z predchádzajúceho roka). Skonštatovala 130 porušení základných práv a slobôd v 104 podnetoch. Najviac porušení sa rovnako, ako v minulosti, týkalo zbytočných prietahov. Osobitnou kategóriou sú prietahy v reštitučných konaniach, na ktoré som upozornila aj v mimoriadnej správe.

Porušenie základného práva nebolo zistené v 753 podnetoch a 593 podnetov bolo mimo pôsobnosti. Do roku 2020 bolo prenesených 652 podnetov.

Podiel oprávnených podnetov sa zvyšuje. Na porovnanie, v roku 2016 sme evidovali približne 50 % doručených podnetov, ktoré boli oprávnené, resp. pôsobnostné. Aktuálne sme konštatovali, že miera vecí spadajúcich do pôsobnosti sa zvýšila takmer na 60 %.

Čo sa deje s neoprávnenými podnetmi?

V prípade, že sa na nás občania a občianky obrátia s podnetom, ktorý nespadá do pôsobnosti, dostanú upovedomenie, v ktorom ich informujeme, že sa ich podnetom nemôžeme zaoberať, pretože na to nemáme oprávnenie. Zároveň ich usmerníme, ako môžu prípad riešiť a na ktorú oprávnenú inštitúciu sa môžu obrátiť.

Ktorý podnet, resp. prípad Vám najviac utkvel v pamäti?

Vo vzťahu k väzenstvu je to podnet od väzňa, ktorý si počas výkonu trestu odňatia slobody uplatňoval svoje právo na informácie od zdravotníckeho zariadenia v súvislosti s úmrtím jeho matky.

Stretli ste sa počas svojho pôsobenia v úrade s prípadom, na ktorý ste zo svojej pozície verejnej ochrankyne práv nemali žiadny dosah?

Týchto prípadov je, žiaľ, pomerne veľa a týkajú sa najmä negatívneho vymedzenia pôsobnosti verejného ochrancu práv. Rozhodovacia činnosť súdov, vyšetrovateľov, prokuratúry nie je v mojej pôsobnosti, avšak dostávam v tejto oblasti veľa pod-

netov, ktoré signalizujú vysokú mieru nespokojnosti podávateľov. Na jednej strane je to určite spojené s charakterom týchto podaní, na druhej strane to môže byť spojené aj s javmi, s odhalovaním ktorých sme v súčasnosti svedkami.

Čo Vám vo Vašej práci dáva silu zotrvať na poste verejnej ochrankyne práv?

Presvedčenie, že to má význam, že vieme reálne pomôcť jednotlivcom, ale aj prispievať ku korigovaniu chýb právneho poriadku. Zároveň je to aj entuziazmus a odbornosť členiek a členov kancelárie, pretože verejný ochranca práv bez takejto podpory nevie plniť svoje poslanie. Ak sa k tomu pridajú aj slová uznania, individuálne alebo kolektívne, naposledy od nadácie Pontis za príspevok k udržateľnému rozvoju v kategórii „odstraňovanie nerovnosti v spoločnosti“, potom je pozitívnej energie dostatok.

Reakcie zástupcov inštitúcií alebo aj bežných ľudí sú pri vyslovení slova ombudsman rôzne. Ako je podľa Vás vnímaný úrad verejnej ochrankyne práv v očiach verejnosti? Berú inštitúcie odporúčania úradu vážne?

Mrzí ma, keď dochádza k dezinterpretácii poslanca inštitúcie verejného ochrancu alebo ochrankyne práv. Aj počas rozpravy k výročnej správe za minulý rok zaznievali rôzne negatívne vyjadrenia zo strany poslancov a poslankyň, z môjho pohľadu však išlo o nepochopenie inštitútu verejného ochrancu či ochrankyne práv.

Zo strany verejnosti nevnímam nedôveru voči inštitúcii, počet podnetov nemá klesajúcu tendenciu. Naopak, počas prvej vlny pandémie sme zaznamenali zvýšený počet podnetov a žiadostí o usmernenie, najmä v súvislosti s povinnou štátnou karanténou či napríklad zabezpečením striedavej starostlivosti o deti.

Pre zabezpečenie pozitívneho posunu a odstránenia obmedzovania alebo porušovania práv je potrebné vecne komunikovať s predstaviteľmi a predstaviteľkami dotknutých orgánov verejnej správy. O tento spôsob komunikácie sa snažím vždy, keď oboznamujem orgány so svojimi zisteniami. Zakladám si na odbornosti a precíznej argumentácii. Avšak vzhľadom na to, že ombudsmanské inštitúcie majú len tzv. odporúčacie právomoci, je presadzovanie zmien často záhlavé a predstavuje beh na dlhé trate.

Ak by sa mi podarilo dosiahnuť, že sa skráti čas na odstraňovanie zistených nedostatkov vo fungovaní demokratického a právneho štátu, budem môcť so spokojnosťou rekapitulovať svoje funkčné obdobie.

Existuje na Slovensku diskriminácia? Ktoré problémy podľa Vás ohrozujú našu spoločnosť najviac?

Diskriminácia je jav v spoločnosti, ktorý zaiste trápi aj Slovensko. Z mojej pozície vnímam ako veľmi problematickú oblasť vzdelávania, konkrétne mám na mysli segregáciu rómskych detí. Problém doteraz nie je vyriešený, a to napriek tomu, že na neprípustnosť tohto fenoménu dlhodobo upozorňujem nielen ja, ale aj predchádzajúca verejná ochrankyňa práv Jana Dubovcová. Tento druh diskriminácie štát, žiaľ, dodnes nevyriešil.

Okrem toho možno spomenúť napríklad aj diskrimináciu ľudí so zdravotným postihnutím, či už ide o sťažený prístup k vzdelávaniu alebo iné oblasti. V tejto súvislosti by som však rada uviedla jeden pozitívny príklad. Od roku 2017 som poukázala na neprípustnosť právnej úpravy, ktorá určovala vekové limity na získanie príspevku na motorové vozidlo či osobnú asistenciu. Obrátila som sa na Ústavný súd, ktorý rozhodol o zru-

šení diskriminačných podmienok. Tento moment je z hľadiska skvalitnenia života ľudí so zdravotným postihnutím veľmi dôležitý, pretože prispieva k poskytnutiu možnosti viesť aktívny a plnohodnotný život.

Treba povedať, že ako verejná ochrankyňa práv sa môžem zaoberať možným porušovaním práv zo strany úradov. Čo sa týka diskriminácie ako takej, oprávnenou inštitúciou, ktorá sa tejto problematike má venovať, je u nás Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Pri podávaní žalôb vo verejnom záujme sú zatiaľ aktívnejšie mimovládne organizácie, napr. Poradňa pre občianske a ľudské práva.

Prečo na Slovensku nestačia k ochrane práv a slobôd súdy? Potrebujeme inštitút verejného ochrancu práv?

Verejný ochranca práv je inštitút tzv. soft-law, teda mäkkého typu práva, čo znamená, že konanie pred ním je menej formalizované a ľahšie prístupné bežnému občanovi. Zároveň plní aj úlohu akéhosi mediátora medzi občanom a úradom a v prípade pochybenia sa ho snaží napraviť tým, že úrad „presvedčí“ silou svojej argumentácie a nie záväzným rozhodnutím.

Sú z Vášho pohľadu súčasné právomoci verejnej ochrankyne práv dostatočné, alebo sú tu ešte medzery, ktoré treba v kompetenciách vyplniť?

Vo svete existujú rôzne typy ombudsmanských inštitúcií. V niektorých krajinách spadajú do pôsobnosti verejného ochrancu alebo ochrankyne práv aj oprávnenia komisárov pre deti či osoby so zdravotným postihnutím alebo národnej ľudsko-právnej inštitúcie (u nás je to Slovenské národné stredisko pre ľudské práva). Závisí od zákonodarného orgánu, aký model si zvolí.

Otázka však znie, ktorý model je najvhodnejší a najvyhovujúcejší pre občanov a občianky – či zriadiť viac špecializovaných inštitúcií alebo jednu veľkú zastrešujúcu inštitúciu.

V súčasnosti na Slovensku tiež prebieha diskusia o ideálnom modeli Národného preventívneho mechanizmu – inštitúcie, ktorá by sa systematicky zaoberala podmienkami v zariadeniach, kde sa nachádzajú osoby s obmedzenou slobodou. V okolitých štátoch majú túto kompetenciu ombudsmani a ja som presvedčená, že toto riešenie je vhodné aj pre nás.

Naučili sa ľudia využívať pomoc verejnej ochrankyne práv zmysluplne, alebo si Vás mylíja s „oddelením prianí a sťažností či lampárňou“? Došlo v spoločnosti k výraznejšiemu posunu vo vnímaní tejto funkcie?

Vnímanie a prístup verejnosti k inštitúcii je rôzny a individuálny. Ku každému podnetu pristupujeme rovnako zodpovedne, uvedomujeme si totiž, že mnoho našich podávateľov a podávateľiek sa ocitlo v ťaživej a niekedy až v zúfalej či bezvýhodiskovej situácii. Našou snahou je poskytnúť im službu v medziach zákona a pomôcť im vyriešiť ich situáciu. Samozrejme, sú prípady, kedy musíme viacnásobne vysvetľovať výsledok preskúmania, s ktorým podávateľ alebo podávateľka nesúhlasí, no sme si vedomí často zúfalej situácie, v akej sa nachádzajú. Z tohto dôvodu sa pri vybavovaní podnetov snažíme tak o profesionalitu a odbornosť, ako aj trpezlivosť a ľudský prístup.

Uväznenie človeka prináša so sebou množstvo obmedzení a strát. Čo z oblasti väznenstva rieši Kancelária verejného ochrancu práv najviac? Na čo najviac vo svojich podnetoch poukazujú obvinení a odsúdení?

Podnety od osôb obmedzených na osobnej slobode tvoria významnú časť celkového počtu podnetov, odhadom cca ¼. Toto je, samozrejme, prirodzené, keďže tieto osoby sú vzhľa-

dom na nevyhnutné opatrenia vo väzbe alebo výkone trestu často obmedzené na svojich základných právach.

Veľkú časť týchto podnetov však musím odložiť, keďže sa týka preskúmania rozhodovania orgánov činných v trestnom konaní a súdu, teda orgánov, na ktoré sa nevzťahuje moja pôsobnosť.

Podnety, ktoré preskúvam, sa týkajú prístupu k zdravotnej starostlivosti (najmä dĺžka čakacích lehôt na vyšetrenie u špecialistu), materiálnych podmienok v ústavoch, stravovania, vykonávania bezpečnostných prehliadok, hodnotenia pre účely podmieneného prepustenia, ale tiež problémov s návštevami.

Ako pristupujete k sťažujúcim sa obvineným a odsúdeným?

Vzhľadom na to, že tieto osoby sú pozbavené osobnej slobody, a teda sú akoby „v moci štátu“, ich podnetom venujem špeciálnu pozornosť. Vo väčšine prípadov preto aj cestujeme za podávateľmi a situáciu prešetrujeme priamo na mieste, pričom sa, samozrejme, zhovárame aj so svedkami či pracovníkmi ústavu. Riešenie „od stola“ by totiž nedokázalo objektívne vyhodnotiť, či došlo alebo nedošlo k porušeniu práv.

Stretávate sa s podnetmi väznených osôb na rasovú diskrimináciu či sexuálnu orientáciu?

V niektorých podnetoch podávatelia namietali, že negatívny prístup ostatných väzňov alebo príslušníkov k nim bol zapríčinený aj tým, že sú inej etnickej skupiny. Pri preskúmaní sa nám však tieto tvrdenia zatiaľ nepotvrdili.

Ako vnímate z pohľadu verejnej ochrankyne práv slovenské väznenstvo? Zmenilo sa väznenstvo počas Vášho pôsobenia v úrade?

Som presvedčená, že z pohľadu ochrany základných práv a slobôd väznených osôb sa väznenstvo posúva dopredu a je vidno aj pozitívny trend zamerania sa viac na resocializáciu odsúdených, ako iba na izoláciu a ochranu spoločnosti pred odsúdenými. Dôkazom tohto je napríklad aj perspektívny projekt Šanca na návrat.

Zároveň je však potrebné tiež uviesť, že sú ešte stále oblasti, v ktorých je priestor na zlepšenie – ako príklad by som uviedla zvýšenú podporu pre udržiavanie kontaktov s rodinou a blízkymi, rozvoj nových zručností (napr. práca s počítačom) a zmysluplných aktivít, ale tiež spravodlivejšie odmeňovanie odsúdených.

Ďakujem Vám za rozhovor. Chceli by ste na záver nášho rozhovoru niečo odkázať čitateľom Slovenského väznenstva?

Myslím si, že pre čitateľov môže byť zaujímavý odkaz, ktorý som dostala od jedného z podávateľov. Ide o báseň, ktorú máme uvedenú na konci výročnej správy za rok 2018:

Keď ťa sužuje a trápi, keď na teba je zlá úradná moc,
keď sa ti zdá, že spravodlivosť umrela a nastane noc,
počúvni, občan, jednu z najlepších správ,
poradí ti, pomôže verejný ochranca práv.

Zhovárал sa Peter Trepáč, Banská Bystrica-Kráľová
Foto: archív Kancelárie verejného ochrancu práv

PRÍNOS SLUŽOBNÉHO PSA S KATEGÓRIOU VYCVIČENOSTI S-V PRE ÚSTAV BANSKÁ BYSTRICA-KRÁĽOVÁ

V lete 2019 si Ústav na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica-Kráľová osvojil myšlienku generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže a na pokyn riaditeľa ústavu začal úsek služobnej kynológie obstarávať psa na vyhľadávanie výbušnín (S-V). Pre nás išlo o novú úlohu, pretože ústavy na výkon trestu odňatia slobody v rámci Slovenska dovtedy nemali služobného psa s kategóriou vycvičenosti a použiteľnosti S-V.

Začiatkom septembra zorganizoval ústav preskúšanie psov, na ktorom sme vyskúšali a otestovali šesť psov vhodných na prácu výbušnínára. Preskúšanie bolo zamerané na správanie sa v rôznorodom prostredí (úzke priestory, rôzne povrchy, výšky, hĺbky), správanie sa vo frekvencii (dav ľudí, cestná premávka), správanie sa pri prevoze vo vozidle, reakcia na zvuk, hluk, záujem o aport, vytrvalosť v práci, sebaistota (smelosť, odvaha). No najdôležitejšia bola schopnosť psa spolupracovať s budúcim psovodom Petrom Kubincom, ktorý si každého psa osobne vyskúšal v ústave (administratívna budova, budova vedúceho zmeny, návštevná miestnosť, pri prevoze v motorovom vozidle bez prítomnosti majiteľa psa), aby sa ukázali jeho skutočné schopnosti podľa vyššie uvedených kritérií. Nakoniec sme z ponúkaných psov vybrali najmladšieho, ročného psa Badyho, ktorý získal najvyššie hodnotenie v rámci preskúšania. Po vykúpení psa začala pre psovoda práca vzájomného zblížovania sa, a to nielen v práci, ale aj u psovoda doma. Asi po mesiaci zblížovania pokračovala každodenná zodpovedná práca krok za krokom pripraviť psa na to najdôležitejšie, čím je vyhľadávanie výbušnín. Začiatky výcviku neboli vždy ľahké, no vďaka bohatým skúsenostiam psovodov s výcvikom psov sme problémy postupne prekonali a pes nám pokrokom vo výcviku začal robiť čoraz viac radosti. K výcviku prispelo aj absolvovanie kurzu špecialistu na vyhľadávanie výbušnín v Stredisku kynológie Leopoldov na jar roku 2020, ktorý bol ale kvôli opatreniam Covid-19 po troch týždňoch prerušený. Po zabezpečení vzoriek výbušnín výcvik pokračoval v ústave. K získaniu nových skúseností prispel aj v lete nahlásený nástražný

výbušný systém (NVS) v objekte ústavu, kde Bady pričuchol k svojmu budúcemu využitiu, keď s kynológom Policajného zboru a jeho psom na vyhľadávanie výbušnín prešli priestory v ústave a dostali praktické rady, na čo sa zamerať pri výcviku a prehľadávaní objektov. Vyvrcholením výcviku bolo v mesiaci október celoústavné preskúšanie služobných psov podľa jednotlivých kategórií vycvičenosti a použiteľnosti, ktorého sa zúčastnil aj Bady. Po troch dňoch skúšok a úspešnom nájdení vzoriek výbušnín v balíku, miestnosti, motorovom vozidle a v teréne získali psovod s Badyom kategóriu vycvičenosti a použiteľnosti špeciálny S-V. Prerušený kurz špecialistu z jari pokračoval v mesiaci november. Kurz ukončilo úspešné preskúšanie psovoda z vedomosti a znalosti zákonov a interných predpisov zboru a z praktickej skúšky psa z vyhľadania výbušniny v balíku.

Po splnení všetkých potrebných náležitostí môžu psovod so psom a pyrotechnikom v prípade nahlásenia NVS v ústave vykonať bezpečnostnú prehliadku ústavu do jednej, max. dvoch hodín, čo má veľký význam pre skoršie úspešné ukončenie bezpečnostnej prehliadky spojené s návratom príslušníkov aj zamestnancov ústavu k bežnej práci. Ústav už nie je odkázaný čakať na príchod psovoda z Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica alebo psovodov z Policajného zboru z Banskej Bystrice, Lučenca, Veľkého Krtíša alebo Zvolena.

V závere sa chcem touto cestou poďakovať psovodom z ústavu za ich vynaloženú prácu a odbornú pomoc pri výcviku služobného psa na vyhľadávanie výbušnín. Chcel by som vyjadriť svoju vďaku vedeniu ústavu, ktoré vytvára vhodné podmienky a čas pre výcvik psov, pri obstarávaní psov, kúpou a zabezpečením materiálnych podmienok potrebných k výcviku, čo umožňuje dôstojne reprezentovať ústav a zbor.

Text: Milan Babirád
Foto: Matej Greguš
Banská Bystrica-Kráľová

MODERNIZÁCIA ADMINISTRATÍVNYCH BUDOV ÚSTAVU BANSKÁ BYSTRICA

Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica patrí medzi najstaršie väznice na Slovensku, keďže prvé objekty pôvodnej sedriálnej väznice boli postavené na súčasných pozemkoch už v roku 1898. Od tej doby prebehlo v ústave niekoľko významnejších stavebných úprav, počas ktorých boli pôvodné budovy asanované a na ich mieste boli postavené nové objekty. Súčasnú podobu nadobudol ústav po poslednej výraznej rekonštrukcii objektov v prvej polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia. Pracovníci v ústave si preto už dlhšiu dobu uvedomovali potrebu zrealizovať aspoň čiastočnú rekonštrukciu administratívnych budov, a to z viacerých dôvodov. Napríklad z dôvodu veľkých únikov tepla cez netesniace drevené okná, alebo aj z dôvodu nevhodného riešenia strešnej konštrukcie na objekte č. 2 – Administratívno-prevádzková budova I., na ktorej pravidelne počas zimných mesiacov dochádzalo k poruchám kvôli vypadávaniu azbestocementových šablón zo šikmých častí strechy. Ďalším silným motivačným faktorom pre kompetentných príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže a zamestnancov ústavu na zrealizovanie modernizácie a obnovu oboch administratívnych

budov bolo zníženie energetickej náročnosti, a tým zníženie prevádzkových nákladov týchto objektov. Keď bol ústav začiatkom roka 2017 prostredníctvom odboru logistiky a odboru verejného obstarávania a riadenia projektov Generálneho riaditeľstva zboru oboznámený s tým, že je možné zapojiť sa do čerpania nenávratných finančných prostriedkov z Európskych štrukturálnych a investičných fondov aj na modernizáciu administratívnych budov v správe organizačných zložiek zboru, ústav túto informáciu okamžite uvítal aj napriek určitým obavám vyplývajúcim z toho, že s realizáciou projektov financovaných z fondov Európskej únie nemal nikto z príslušníkov a zamestnancov ústavu doteraz žiadnu skúsenosť. Po vypracovaní energetických auditov a projektových dokumentácií a na základe vydaných stavebných povolení ústav vypracoval a predložil v októbri roku 2017 sprostredkovateľskému orgánu Slovenskej inovačnej a energetickej agentúre konajúcej v zastúpení Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky žiadosť o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia realizovaného v rámci

prioritnej osi 4. Energeticky efektívne nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch, špecifický cieľ 4.3.1. Zníženie spotreby energie pri prevádzke verejných budov. Žiadosť bola Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou schválená v máji roku 2018 a po roku 2018 v máji 2019 podpísaná s touto agentúrou zmluva o poskytnutí nenávratného finančného príspevku. Zmluva o dielo s dodávateľom stavebných prác bola uzavretá v auguste roku 2019, odovzdanie staveniska dodávateľovi prebehlo začiatkom októbra a samotné práce na realizácii diela sa začali koncom októbra 2019.

Predmetom realizácie stavebných úprav spojených s modernizáciou objektu č. 2 – Administratívno-prevádzková budova I. bolo zateplenie obvodových stien budovy a zateplenie strechy, resp. stropu najvyššieho podlažia budovy spojené s výmenou šikmých drevených podhládov v miestnostiach na najvyššom podlaží za sadrokartónové podhlády. Z dôvodu zateplenia strechy bola vymenená strešná krytina, pričom bol čiastočne upravený tvar strechy. Okrem zateplenia objektu boli vymenené výplne všetkých otvorov v obvodovom plášti budovy, to znamená nielen okien, ale aj garážových dverí, pričom na okná boli osadené vonkajšie motorické žalúzie. Ďalej boli vymenené všetky pôvodné svietidlá za úsporné LED svietidlá, realizovala sa tiež montáž termostatických hlavíc na ventily a hydraulické vyregulovanie vykurovacích telies, taktiež bol vyriešený bezbariérový prístup do tejto budovy nainštalovaním pohyblivej plošiny na vstupnom schodišti. Stavebnými úpravami bolo upravené architektonické riešenie priečeli existujúceho objektu.

Na objekte č. 7 – Administratívno-prevádzková budova II. boli podobne, ako pri objekte č. 2, zateplené obvodové steny budovy, realizovalo sa zateplenie plochej strechy, výmena výplne otvorov v obvodovom plášti budovy a na okná boli osadené vonkajšie žalúzie, vymenili sa pôvodné svietidlá za LED svietidlá, zrealizovala sa montáž termostatických hlavíc na ventily a hydraulické vyregulovanie vykurovacích telies.

Počas realizácie stavebných prác musel ústav riešiť dve zmeny oproti pôvodnému projektu formou zmenových konaní, z ktorých jedno sa týkalo úpravy rozmerov otvorových konštrukcií na oboch objektoch a druhé zmenové konanie sa týkalo zmeny technického riešenia zateplenia plochej strechy na objekte č. 7 – Administratívno-prevádzková budova II.

Aj napriek drobným problémom, ktoré sa počas realizácie

takejto náročnej stavebnej akcie zákonite vyskytli, a ktoré vyplývali najmä zo snahy nájsť v spolupráci s dodávateľom a stavebným dozorom vhodné technické riešenie jednotlivých stavebných detailov, a tiež z toho, že práce sa realizovali súbežne na dvoch objektoch a za plnej prevádzky ústavu, môžeme konštatovať, že celkovo všetky práce prebehli pomerne hladko a načas. Zásluhu na tom má najmä realizačná firma zastúpená šikovným stavbyvedúcim a stavebný dozor, ktorý veľmi pozorne dohliadal na priebeh a realizáciu stavebných prác, ale aj všetci príslušníci a zamestnanci ústavu, ktorí veľmi trpezlivo znášali všetky obmedzenia a nepohodu počas reali-

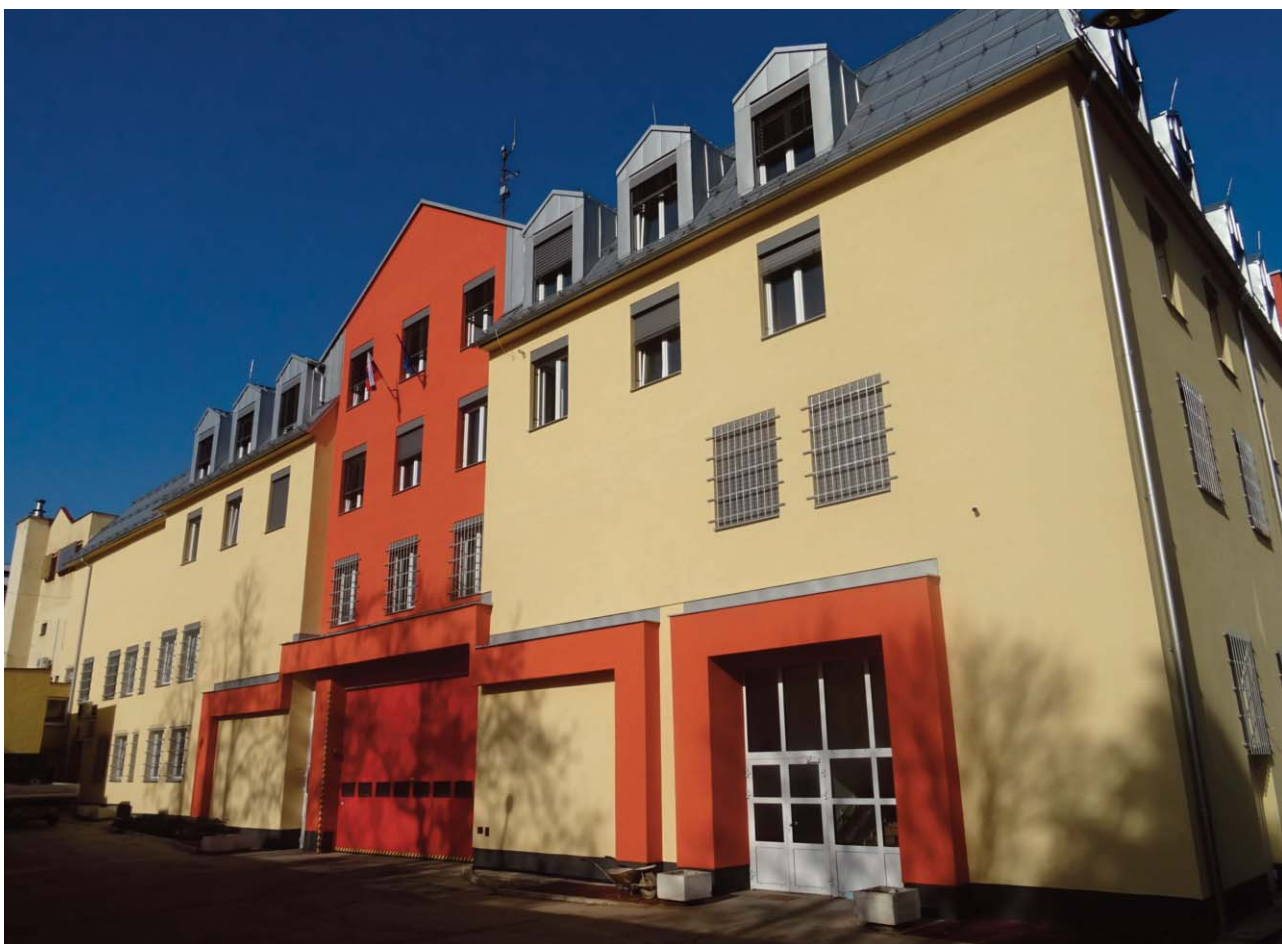

zácie (hluk, prašnosť a podobne). Stavebné práce boli ukončené v zmysle zmluvy o dielo a v stanovenom termíne s vynaloženými finančnými prostriedkami v celkovej výške 1 080 127,69 eur. Kolaudačné rozhodnutia, ktorými bolo užívanie stavieb povolené, boli vydané Stavebným úradom zboru v apríli 2021.

Na základe pozitívnej odozvy nielen od príslušníkov a zamestnancov ústavu, ale aj od iných osôb vstupujúcich do priestorov ústavu, môžeme konštatovať, že modernizácia administratívnych budov v ústave Banská Bystrica sa podarila

a ostáva veriť, že v blízkej budúcnosti budú pribúdať nové možnosti investícií určených na rekonštrukcie a modernizácie aj ďalších objektov zboru.

Text: Vladimír Kán
Foto: Jozef Kurák
Banská Bystrica

MEDZINÁRODNÁ VÝMENA SKÚSENOSTÍ SO VZDELÁVANÍM VÄZENSKÉHO PERSONÁLU V OBDOBÍ COVID-19

V druhej polovici septembra sa v poľskej Varšave konala 14. výročná konferencia Európskeho systému penitenciárnych vzdelávacích akademií (EPTA) s názvom Väzenská služba v čase Covidu: vplyv na vzdelávanie. Program konferencie bol primárne zameraný na špecifiká vzdelávania väzenského personálu v období pandémie Covid-19. Konferencia mala medzinárodný rozmer, okrem kolegov z európskych väzenských vzdelávacích akademií a inštitúcií sa jej zúčastnili aj kolegovia zo Spojených štátov amerických. Zbor väzenskej a justičnej stráže na medzinárodnom fóre online formou reprezentoval Peter Neuhybel z Generálneho riaditeľstva zboru a lektor Inštitútu vzdelávania zboru Ľubomír Čornák.

Počas troch dní mali účastníci konferencie (fyzicky prítomní, aj tí, čo boli pripojení online) možnosť aktívne si vymieňať skúsenosti so vzdelávaním väzenského personálu v čase dodržiavania rôznych prísnych protipandemických opatrení. Na konferencii okrem iných aktívnych účastníkov odzneli aj príspevky doktora Vincenza Abbodanteho a pána Marca Ceróna Rieru, ktorí vo svojich príspevkoch informovali o špecifikách vzdelávania väzenského personálu v Taliansku, resp. v Katalánsku. Okrem vzdelávacieho procesu sa vo svojich príspevkoch venovali aj spôsobu overovania nadobudnutých vedomostí a zručností v období pandémie.

Predstavitelia zúčastnených väzenských vzdelávacích akademií a inštitúcií prostredníctvom príspevkov a diskusií referovali o tom, že v období dodržiavania protipandemických opatrení pri vzdelávaní personálu aplikovali a aj stále aplikujú predovšetkým dištančnú a hybridnú formu vzdelávania, pričom používajú rôzne komunikačné platformy, ako je napríklad zoom, microsoft teams, jitsi meet, ale aj skype, viber, whatsapp a podobne.

V rámci prezentovaných príspevkov sa okrem iného diskutovalo aj o zvýšenej potrebe motivovania frekventantov jednotlivých vzdelávacích aktivít realizovaných dištančnou, respektíve hybridnou formou k aktívnemu vzdelávaniu sa a o efektívnych spôsoboch udržiavania koncentrácie pozornosti pri vyučovaní.

Príspevky z medzinárodného podujatia budú dostupné na webovej stránke EPTA: <https://www.epta.info/blog-post/epta-annual-conference-2021-warsaw/>.

Na záver konferencie sa volil nový prezident

EPTA, ktorým sa pre rok 2022 stala Laura Martínez Portell, riaditeľka Centra právnych štúdií a špecializovaného vzdelávania (CEJFE) spadajúceho pod katalánske ministerstvo spravodlivosti. Pani Laura Martínez Portell sa prihovarila k účastníkom, poďakovala organizátorom za profesionálne zorganizovanú konferenciu a vyjadrila presvedčenie, že na budúci rok sa členovia EPTA budú môcť stretnúť osobne v Barcelone.

Výročná konferencia Európskeho systému penitenciárnych vzdelávacích akademií bola od jej otvorenia až po jej ukončenie veľmi podnetná a niesla sa v príjemnej, priateľskej a tvorivej atmosfére.

Text: Ľubomír Čornák, Inštitút vzdelávania ZVJS

Foto: Peter Neuhybel, GR ZVJS

MOSTY K SLOBODE

Čo nám napadne ako prvé pri slove most? Most označuje stavbu, ktorá zvyčajne spája dva brehy a umožňuje preklenúť prekážku napríklad vo forme priepasti či rokliny. Je teda možnosťou na spojenie oddelených častí, stretnutie ľudí z rôznych brehov. Prenesený význam je veľmi podobný. Je to činnosť, snaha spojiť, prepojiť rôznych, často veľmi odlišných ľudí, rôzne spoločenstvá, spoločnosti, organizácie alebo inštitúcie. Cieľom nie je pretvoriť ich na náš „obraz“, ale umožniť im lepšie pochopiť seba a spoločnosť, dať im šancu na „normálny“ život. V našom prípade hovoríme o prepojení penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti v spolupráci s vybranými organizáciami, inštitúciami a subjektami.

Hlavným cieľom národného projektu Šanca na návrat (NP ŠNN) je u osôb vo výkone trestu odňatia slobody znížiť riziká sociálneho vylúčenia a zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce. Zámerom je zníženie rizika opakovaného páchania trestnej činnosti a obmedzenie vzniku možných krízových situácií, a to aj v okolí osôb vracajúcich sa z výkonu trestu. Resocializácia v rámci penitenciárnej starostlivosti je realizovaná alebo podporovaná aj prostredníctvom súboru resocializačných programov (základný a špecializované). Obsah základného programu je zameraný na sedem kľúčových oblastí, ktoré sú rozpracované v rámci samostatných modulov do tém a aktivít. Program je tematicky širokospektrálny a jeho zameranie je preventívno-informatívne. Skladba a tematické zameranie siedmich modulov nie je náhodné – uvedené oblasti tvoria skupinu významných rizikových kriminogénnych faktorov, ktoré ovplyvňujú súčasnú a budúcu existenciu klienta, a v neposlednom rade i recidívu trestnej činnosti. Základný resocializačný a výchovný vzdelávací program sa realizuje v desiatich partnerských ústavoch NP ŠNN od 1. októbra 2019 a jeho časová dotácia je 56 – 72 hodín (dĺžka realizácie programu je tri mesiace). Špecializované programy sú orientované na konkrétny kriminogénny faktor (napr. závislosti) a ich časová dotácia a dĺžka realizácie sú dlhšie.

Odsúdeným je vo výstupných oddieloch zabezpečovaná komplexná podpora najmä zo strany personálu ústavu na výkon trestu odňatia slobody, odborného tímu NP ŠNN a sociálnych kurátorov – metodikov NP ŠNN, ktorí sa podieľajú na resocializácii a prepojení penitenciárnej starostlivosti s postpenitenciárnou.

Postpenitenciárnu starostlivosť môžeme charakterizovať ako komplexné využívanie rôznych foriem, metód a techník pomoci, ktoré slúžia na pozitívnu adaptáciu v spoločnosti a opä-

tovnú socializáciu osoby po výkone trestu, rešpektujúcej jej individualitu – prispôbenie sa prostrediu „na slobode“, resp. životu bez trestnej činnosti. Víziou z pohľadu projektu ŠNN je posilniť účinnosť postpenitenciárnej fázy resocializácie odsúdeného obsahovým zameraním vzdelávacích aktivít aj na portfólio postpenitenciárnej pomoci, efektívnejším využívaním dopytu po službách sieťovaním v rámci jednotlivých typov služieb, ako aj sledovaním výsledkov a účinnosti podpory a pomoci (najmä dosah na sociálne začlenenie a predchádzanie recidívy) s presahom penitenciárneho a postpenitenciárneho pôsobenia.

NP ŠNN je realizovaný prostredníctvom špecializovaných pracovných mikrotímov (podrobnejšie sa o nich môžete dočítať v príspevku Odkedy, čo, ako a s akými výsledkami projekt rieši od Martina Luleia v časopise Slovenské väzenstvo č. 1/2021), ktoré sú zamerané na rôzne oblasti. Jedným z nich je mikrotím MOSTY, ktorý vytvára prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej oblasti s cieľom zefektívniť resocializáciu po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody extrapoláciou výsledkov práce s odsúdeným realizovanej v rámci výkonu trestu. Hlavnou víziou platformy MOSTY je vybudovanie spolupráce v rámci NP ŠNN s relevantnými subjektami z verejného, súkromného aj tretieho sektora. Cieľom tejto spolupráce je efektívna resocializácia a sociálne začlenenie odsúdených.

Kooperácia relevantných subjektov prostredníctvom NP ŠNN sa začína s odsúdeným ešte počas výkonu trestu vo výstupných oddieloch a následne sa „premostí“ do bežného života po prepustení. Pre prepusteného odsúdeného vytvára lepšie predpoklady napríklad získať pracovné skúsenosti, rozvíjať zručnosti, bojovať so závislosťou, obnoviť sociálne väzby, integrovať sa v komunite a podobne.

Táto kooperácia po prepustení na slobodu umožní prepustenému odsúdenému:

- získať pracovné skúsenosti a možnosti uplatnenia sa na trhu práce prostredníctvom významných zamestnávateľov,
- rozvíjať svoje pracovné zručnosti aj s možnosťou zamestnania sa v sociálnych podnikoch,
- riešiť svoju závislosť v organizáciách zameraných na pobytové resocializačné programy, ambulantné programy a v zdravotníckych zariadeniach zameraných na programy poskytovania zdravotnej starostlivosti – liečby závislostí pre plnoleté fyzické osoby závislé od alkoholu, drog alebo patologického hráčstva (resp. iných nelátkových závislostí),
- obnoviť sociálne väzby a integrovať sa do komunity v spo-

lupráci s obcami/mestami a cirkvami.

MOSTY sú realizované v niekoľkých líniách, ktoré predstavujú jednotlivé oblasti, kľúčové pri snahe o začlenenie prepusteného z výkonu trestu. Konkrétne ide o nasledujúce línie:

Významný zamestnávateľ

Zamestnanie je jedným z kľúčových faktorov úspešného začlenenia sa do riadneho života po prepustení na slobodu z výkonu trestu. Za týmto účelom sa v NP ŠNN realizujú činnosti orientované na začlenenie sociálne znevýhodnených osôb. Úspešne sme nadviazali kontakt s významným zamestnávateľom na slovenskom trhu práce. Víziou je podporiť zamestnávanie, resp. dlhodobejšie uplatnenie sa na trhu práce, rozvíjať pracovné skúsenosti a zručnosti prepustených odsúdených a integrovať ich v komunite. V súčasnej dobe prebiehajú rokovania o spolupráci s ďalším zamestnávateľom celonárodného významu.

Sociálne podniky

Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže spolu s Implementačnou agentúrou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky uzatvorili Memorandum o spolupráci, ktorého cieľom je zvyšovanie zamestnanosti občanov po prepustení z výkonu trestu v partnerských regionálnych sociálnych podnikoch. Spolupráca je založená na prepojení partnerských ústavov s vybranými regionálnymi centrami sociálnej ekonomiky. Od mája 2021 prebieha pilotná spolupráca medzi štyrmi ústavmi a troma regionálnymi centrami, ktoré nás nakontaktovali na 16 sociálnych podnikov. V súvislosti s uplatnením sa klientov na trhu práce v sociálnych podnikoch po prepustení na slobodu je veľmi dôležitá motivácia klienta pre spoluprácu, ktorá je doplnená nielen o informácie o konkrétnom sociálnom podniku, ale aj o výhodách byť zamestnaný, resp. mať stabilné zamestnanie a príjem. Po realizácii pilotnej fázy spolupráce a vďaka obojstrannému záujmu zo strany sociálnych podnikov aj zo strany odsúdených sme rozšírili spoluprácu na všetkých desať partnerských ústavov na výkon trestu odňatia slobody a aj na ostatné regionálne centrá sociálnej ekonomiky na Slovensku.

Závislosti

V záujme kontinuálnej podpory osobám prepusteným z výkonu trestu, ktoré vykazujú znaky závislosti, uzavrelo Generálne riaditeľstvo zboru v súlade s geografickým kritériom, dobou pôsobenia, skúsenosťami s cieľovou skupinou a pozitívnymi referenciami v júni 2021 dohodu o spolupráci s troma vybranými organizáciami zdravotnej starostlivosti, so štyrmi centrami pre deti a rodiny a dvoma vybranými akreditovanými organizáciami, ktoré zabezpečujú poradenstvo a ambulatnú formu starostlivosti. Na základe spätnej väzby od zamestnan-

cov vo výstupných oddieloch a zazmluvnených zariadení zameraných na liečbu závislostí sa osvedčila životaschopnosť tejto línie. Evidujeme niekoľko odsúdených, ktorí využili túto možnosť a po prepustení z výkonu trestu sa dobrovoľne prihlásili na liečbu či už pobytovou alebo ambulatnou formou.

Mestá a obce

Odsúdení, ktorí sa po ukončení výkonu trestu vracajú do miesta svojho bydliska, si so sebou môžu odnášať aj určité problémy. Cieľom je nastavenie štandardných spôsobov vzájomnej spolupráce v oblasti podpory procesu resocializácie, v začlenení do sociálneho prostredia jedinca, najmä v prípade problémov s ubytovaním (domovy na polceste, útulky a pod.), sociálnej výpomoci či zamestnávania vlastných občanov obce/mesta (sociálne či obecné podniky). Momentálne bol prezentovaný návrh NP ŠNN na vzájomnú spoluprácu trom vybraným mestám a mestským časťami prostredníctvom Združenia miest a obcí Slovenska vo forme poskytnutia informácií o nadchádzajúcom prepustení občanov (umiestnených vo výstupných oddieloch), prichádzajúcich z výkonu trestu v nasledujúcich mesiacoch. Pilotné overovanie prebieha v období október 2021 – apríl 2022.

Cirkvi

Cirkvi na Slovensku v oblasti pomoci a intervencie pre odkázaných pôsobia prostredníctvom svojich organizácií. Katolícka cirkev prostredníctvom Slovenskej katolíckej charity a evanjelická cirkev prostredníctvom Evanjelickej diakonie. Cieľom spolupráce zboru s cirkvami je prepájanie – sieťovanie – v rámci penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti, napĺňanie potrieb odsúdených a prepustených nielen v oblasti duchovnej, ale aj v ďalších oblastiach, v ktorých sa cirkvi realizujú. Predovšetkým je to oblasť sociálna a zdravotná, konkrétne nocľahárne, domy na polceste, krízové centrá, ošetrovateľská starostlivosť a podobne. Cirkvi z nášho pohľadu účinne a cielene dopĺňajú existujúcu sieť zariadení sociálnych služieb zriadených mestami, obcami alebo VÚC. V tejto línii aktuálne prebieha spolupráca s Vikariátom zboru a Úradom ekumenickej pastoračnej služby, ktorá sa realizuje na báze výmeny informácií a prípravy návrhov na zapojenie duchovných smerom k odsúdeným umiestneným vo výstupných oddieloch. V ďalšej fáze plánujeme nadviazať kontakt s cirkvami a s konkrétnymi zariadeniami, ktoré sa venujú práci s väznenými osobami, s odsúdenými osobami, prepustenými na slobodu a ich rodinami.

Návrat odsúdených po výkone trestu do „normálneho“ života je veľmi ťažký, náročný, problematický. Predovšetkým obdobie bezprostredne po prepustení je kritickým obdobím. Preto predstavené formy extrapolácie výsledkov cieľných intervencií v rámci penitenciárnej starostlivosti, ktoré sa mikrotím MOSTY snaží už dva roky zhodnotiť aktívnou spolupracou s externými orgánmi a organizáciami, je významným príspevkom pre zvládnutie minimalizácie najzávažnejších rizikových faktorov. Sledovanie a vyhodnocovanie jednotlivých „krokov“ pomoci a postupné komplexné vytváranie optimálnych foriem, resp. systému pomoci je proces presahujúci obdobie NP ŠNN. Jeho správne nastavenie je však základným predpokladom pre jeho úspešné pokračovanie.

Stanislav Špánik, GR ZVJS

ŠPECIFIKÁ, RÔZnorodosť A MOŽNOSTI PRÁCE VÄZENSKÉHO PASTORA V ÚSTAVOCH ILAVA, DUBNICA NAD VÁHOM A TRENČÍN

Boh vo väzení? Je to vôbec možné? Je vo výkone trestu odňatia slobody a výkone väzby ešte miesto pre duchovné veci? Čo robí farár na takomto mieste?

Keď sa ma hlavný lekár pri vstupnej zdravotnej prehliadke spýtal na moje zaradenie, povedal som mu, že idem na funkciu väzenského pastora. Zdvihol hlavu, pozrel sa na mňa a po krátkej odmlke povedal: „Upokojujúci prvok v ťažkom prostredí.“ Áno, aj toto je jedna z úloh duchovného vo väzenstve...

Služba duchovného v ústave na výkon trestu odňatia slobody a ústave na výkon väzby je špecifická, a preto musí duchovný prispôbiť svoju činnosť tomuto špecifickému prostrediu. Vstupom do Zboru väzenskej a justičnej stráže sa z neho stáva zároveň príslušník, a preto musí prejsť rovnakým výcvikom ako ostatní. Musí popri svojej duchovnej službe dodržiavať režim, zákony a vnútorné predpisy.

Keď som sa ja osobne stal väzenským pastorom v ilavskom ústave, mal som tú výhodu, že to nebolo pre mňa celkom nové prostredie. Predtým som už zhruba desať rokov navštevoval tento ústav ako dobrovoľník duchovnej služby. Bolo to však raz do mesiaca na dve hodiny. Zrazu som tu bol osem hodín denne. Veľmi rýchlo som prišiel na to, že tu je čo robiť a možností je mnoho. Začal som robiť bohoslužby pre obvinených a odsúdených. Aj tie majú v tomto prostredí svoje špecifiká. Miesto organu sprevádzam duchovné piesne hrou na gitare. Nečakám ako civilný farár, kým prídu veriaci do kostola, ale musím ísť za nimi do ciel (alebo izieb, podľa toho, v akom sú stupni stráženia a diferenciacii) a pozvať ich osobne na bohoslužby. Potom ich osobne na bohoslužby musím odvieť a po bohoslužbách zase doviesť späť do ciel. Popritom musím zohľadniť, aby čas bohoslužieb nezasahoval do času vychádzok, obeda a podobne.

Takisto sa mi osvedčil krúžok biblická škola, v ktorom spolu študujeme Bibliu a diskutujeme o biblických témach, ktoré sa snažíme aplikovať do života. Spoločne sa zamýšľame nad tým, čo hovorí Božie slovo na rôzne otázky života. Mnohí si Bibliu požičiavajú aj do cely, aby mohli vo svojom osobnom voľnom čase čítať a často sa stáva, že to, čo čítali, potom vysvetľujeme na spoločných stretnutiach. Ako som už napísal, biblické pravdy sa snažíme aplikovať do života, teda dospieť k tomu, aby sa z informácií stalo konanie, aby sme od myšlienok prešli ku skutkom. Ako to Biblia sama hovorí: „Buďte však činiteľmi slova, a nielen poslucháčmi, ktorí oklamávajú sami seba.“ Ako príklad môžem uviesť svedectvo jedného odsúdeného, ktorého zaujal verš z Biblie, v ktorom sa píše: „Muž, ktorý neovláda svojho ducha, je ako preborené mesto bez hradieb.“ Potom sa priznal, že sa v cele dostal do konfliktu. Avšak, spomenul si na tento verš a povedal sám sebe, že sa radšej ovládne, aby nemusel niesť následky za svoje unáhnené konanie.

Veľkú efektívnosť duchovnej služby som objavil v individuálnych pastorálnych rozhovoroch. Obvinení a odsúdení sa môžu vyzprávať, čím neraz zo seba uvoľňujú napätie prostredníctvom pastorálneho rozhovoru, ktorý z psychologického hľadiska môžeme tiež považovať za formu odbremenujúceho rozhovoru, prípadne zúčastnením sa na spovedi. Takýmto spôsobom sa uskutočňuje akási vnútorná katarzia, ktorá ponúka nový začiatok a nový pohľad na budúcnosť, ako šancu žiť lepšie. Tento spôsob pastorálnej činnosti, ako aj iné, môžeme zaradiť do oblasti dynamickej bezpečnosti, pri ktorej sa snažíme iným ako represívnym spôsobom (pokiaľ je to možné) priviesť k eliminovaniu potenciálu vzniku mimoriadnej udalosti. Pri individuálnych rozhovoroch sa obvinený či odsúdený viac otvorí

a môžeme sa rozprávať o konkrétnějších otázkach, ktoré ho trápia. Následne hľadáme odpovede v Božom slove a nakoniec sa za konkrétne veci, ktoré boli predmetom rozhovoru, spolu modlíme.

Veľkou pomocou a nástrojom pri duchovnej službe je pre mňa gitara. Nosím ju prakticky všade, odkedy som sa stal farárom. Nosil som ju do škôl, nemocníc, domovov dôchodcov a teraz s ňou kráčam po väzenských chodbách a hrám a spievam duchovné piesne na miestach, kde mám pastorálne stretnutia s obvinenými a odsúdenými, ale tiež so zamestnancami a príslušníkmi zboru. Hudba je veľkým terapeutickým nástrojom. V psychológii poznáme pojem muzikoterapia a ja si myslím a mám skúsenosť, že duchovná hudba má veľmi dobrý vplyv na dušu a psychiku človeka. Keď som sa stal väzenským pastorom, vytvoril som si svoj väzenský spevník, takpovediac, na kolene a dodnes ho používam takmer pri všetkých mojich aktivitách. Mnohí väzni sami priznávajú, že na nich majú duchovné piesne dobrý vplyv a majú svoje obľúbené piesne. Niektorí ma žiadajú, aby som im vytlačil konkrétne texty piesní, aby si ich mohli čítať aj v cele. Obvinení sa mi priznali, že si niektoré piesne spievajú v cele alebo na vychádzke. A v jednej cele vraj odsúdení počuli, ako si jeden z nich na svojom lôžku zo spánku spieva pieseň s textom: „Ježiš, Ty máš meno najkrajšie...“ Začalo mi byť jasné, že hudba, ktorá je tiež nazývaná balzamom na dušu, je veľkým nástrojom evanjelia, a tak som v ústave založil popri biblickom krúžku aj hudobný krúžok. O krátku chvíľu sme už s odsúdenými mali gospelovú kapelu, ktorá začala hrať na bohoslužbách, a tiež som s ňou začal robiť evanjelizačné koncerty s duchovným slovom. Cez vianočné sviatky pravidelne chodíme so skupinou odsúdených po ústave s koledami. Niektorí odsúdení využívajú svoj voľný čas aj na to, aby sa naučili hrať na nejakom hudobnom nástroji. Aj toto je zmysluplné využitie voľného času v podmienkach ústavu, kde učím záujemcov hrať na gitare a bicích nástrojoch.

Zhodou okolností som v kancelárii s pedagógom kultúrno-osvetovej činnosti Mariánom Iskrom, s ktorým sme rýchlo našli spoločnú reč. Všimol som si, že máme v kancelárii projektor a notebook, na ktorých môj kolega premieta odsúdeným náučné filmy a dokumenty. Keďže kolega súhlasil, začal som techniku využívať aj ja a premietam filmy a dokumenty s duchovnou tematikou, čo sa tiež stretlo so záujmom. Taktiež robím niekedy obvineným a odsúdeným prednášky s prezentáciou na rôzne duchovné témy.

S niektorými odsúdenými, ktorí boli eskortovaní do iných ústavov a majú záujem mi napísať do ilavského ústavu, udržiavam korešpondenčný styk. Vnímam to tiež ako dobrú formu, ako povzbudiť odsúdených prostredníctvom listov v pokračovaní na duchovnej ceste, ktorú začali.

Ďalším nástrojom mojej duchovnej služby je väzenský ča-

sopis, do ktorého pravidelne prispievam článkami. Aj takýmto spôsobom môžem oslovovať evanjeliom tých, ktorí by možno sami od seba na stretnutie neprišli, ale časopis si prečítajú.

Pod moju pôsobnosť patrí takisto ústav Dubnica nad Váhom a väzenská nemocnica v Trenčíne. Tu je však moja služba časovo obmedzená, a tak tu striedam bohoslužby s biblickou školou, prípadne pastorálnymi rozhovormi a občas robievam duchovný koncert s duchovným slovom.

V neposlednom rade chcem podotknúť, že dôležitý aspekt duchovnej služby väzenského pastora je poskytovanie duchovnej pastoračnej služby príslušníkom a zamestnancom zboru, ako to vyplýva z Dohody medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o výkone pastoračnej služby ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky. Je to náročné, pretože príslušníci a zamestnanci vykonávajú svoje služobné činnosti a na rozhovory s nimi nie je toľko času. No napriek tomu sa teším, že aj v tom sa darí robiť pokroky. Či už je to krátky rozhovor v kancelárii, na chodbe, alebo povzbudenie prostredníctvom e-mailu. Niekoľko príslušníkov a zamestnancov, ktorí tiež neraz prechádzajú ťažkým obdobím a potrebujú povzbudenie, dobré slovo či modlitbu, mi vyjadrilo vďačnosť za rozhovor a moju službu. K mojej činnosti patrí tiež prísluhovanie sviatostí. Jedného príslušníka som sobášil a jednému krstil dieťa. S ústavnou psychologičkou Lenkou Sulíkovou som nadviazal spoluprácu v oblasti hudobného krúžku a spolu s odsúdenými sme pripravili a uskutočnili koncert s duchovným slovom.

Verím, že je Božia vôľa, že som väzenským duchovným a verím, že Pán Boh moju službu aj požeňuje a bude požeňovať, pretože ju vnímam ako dôležitý resocializačný článok vo výkone väzby a výkone trestu odňatia slobody. Nech je teda pastoračná činnosť v zbore nástrojom Božieho pokoja v tomto prostredí, ako to povedal lekár pri vstupnej prehliadke: „Upokojujúci prvok v ťažkom prostredí.“ Verím, že Pán Boh môže konať aj vo väzenstve, ako hovorí apoštol Pavol: „Slovo Božie nie je v okovách.“ A napokon aj veta Pána Ježiša Krista, cez ktorú ma Pán Boh povolal do tejto špecifickej služby a ktorá znie: „...bol som vo väzení, a prišli ste ku mne.“ Akým spôsobom za ním môžeme prísť do väzenia? To vysvetľuje o pár riadkov nižšie, kde hovorí: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili.“ A tak som prišiel do väzenia, aby som tu bol pre nich, pre tých, ktorí tu sú a pracujú a pastoračne im slúžil: príslušníkom, zamestnancom, obvineným a odsúdeným.

Dušan Vaňko, Ilava

PLNENIE POVINNEJ ŠKOLSKEJ DOCHÁDZKY MLADISTVÉHO PANDÉMIA NEZASTAVILA

Povinná školská dochádzka bola zavedená v 19. storočí, jej hlavným cieľom bolo vzdelávanie detí a v tom čase bola aj hlavným zdrojom informácií a vzdelanosti. V súčasnosti je v zmysle zákona o výchove a vzdelávaní (školský zákon) povinná školská dochádzka desaťročná a trvá najviac do konca školského roka, v ktorom žiak dovŕši 16. rok veku. Od plnenia povinnej školskej dochádzky nemožno nikoho oslobodiť. Všetky deti, ktoré dosiahnu stanovený vek a školskú spôsobilosť, musia plniť povinnú školskú dochádzku až do jej skončenia. Školská spôsobilosť je definovaná ako súhrn psychických, fyzických a sociálnych schopností, ktorý dieťaťu umožňuje stať sa žiakom a je predpokladom absolvovania výchovno-vzdelávacieho programu základnej školy.

Povinná školská dochádzka sa vo všeobecnosti plní v základných školách, stredných školách a školách pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Už grécky filozof Platón vyslovil myšlienku: „Nie je hanba nič nevedieť, určite je hanba nechcieť sa nič naučiť“, ktorou sme motivovali nášho klienta. Totižto, tento rok sme opätovne pristúpili v ústave k povinnosti zabezpečiť podmienky na plnenie povinnej školskej dochádzky u mladistvého obvineného, ktorý nedovŕšil 16. rok veku. Mladistvému bolo, v zmysle dohody o zabezpečení povinnej školskej dochádzky medzi ÚVTOS a ÚVV Ilava a Základnou školou v Ilave, zabezpečené vzdelávanie dištančnou formou.

Mladistvý obvinený bol na základe rozhodnutia riaditeľky školy, ako príslušného správneho orgánu, prijatý na základné vzdelávanie s nástupom 1. apríla 2021 s povolením individuálneho vzdelávania vo výkone väzby v ústave. Mladistvému boli vyučujúcimi jednotlivých predmetov vypracované individuálne učebné plány s požiadavkami na žiaka (rozsah učiva) a vymedzené podmienky hodnotenia a klasifikácie. Žiak si osvojoval učivo samostatne, podľa platných učebných osnov v súlade so školským vzdelávacím programom v predmetoch slovenský

jazyk, anglický jazyk, geografia, biológia, dejepis, matematika, občianska náuka a fyzika.

V prípade potreby aktívneho dohľadu a kontroly pri riešení pridelených úloh a príprave na skúšky bola účastná kolegyňa z oddelenia výkonu väzby ústavu, ktorá úspešný priebeh plnenia povinnej školskej dochádzky zabezpečovala. Technická podpora online testovania bola uskutočnená optimálnou spolupracou s príslušníkom skupiny informačno-komunikačných technológií ústavu. Priebežným plnením úloh (pracovné listy, online testy) pridelených a zasielaných (aj elektronicky) triednou učiteľkou a učiteľkami jednotlivých predmetov mladistvý obvinený úspešne ukončil 6. ročník základnej školy s celkovým hodnotením „prospel“, a tým skončil plnenie povinnej školskej dochádzky. Áno, povinná školská dochádzka bola v prípade tohto mladistvého ukončená 6. ročníkom základnej školy, keďže od začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky absolvoval desať rokov vzdelávania a v roku 2021 dovŕšil 16. rok veku.

Mladistvý obvinený vnímal štúdium pozitívne, verbalizoval svoju spokojnosť a zároveň jemu vlastnú primeranú vďačnosť za zapojenie do vzdelávacieho procesu. Jeho snahou bolo zodpovedne a pravidelne sa pripravovať na testovanie. Môžeme teda len dodať, že sa držal Platónových slov a svoj stanovený cieľ, ukončiť 6. ročník základnej školy, splnil.

Pavla Trebulová, Ilava

CELOÚSTAVNÉ A ODDIELOVÉ TEMATICKÉ KRÚŽKY V ÚSTAVE KOŠICE-ŠACA

Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice-Šaca pri plnení úloh daných zákonom o výkone trestu odňatia slobody a Poriadkom výkonu trestu odňatia slobody vykonáva aj činnosti zamerané na zaobchádzanie s odsúdenými a penitenciárnu starostlivosť prostredníctvom širokej škály nástrojov. Patria medzi ne individuálne aj skupinové formy zaobchádzania a k napĺňaniu cieľov v oblasti zaobchádzania s odsúdenými dopomáhajú vzdelávacie aktivity a kultúrno-osvetová činnosť, ktoré vedú odsúdených k účelnému a zmysluplnému využívaniu voľného času, zmierňovaniu negatívnych účinkov izolácie od spoločnosti a zvyšovaniu ich všeobecnej kultúrnej úrovne.

Kultúrno-osvetová činnosť (KOČ) obsahuje široké spektrum nástrojov, ktoré sú v rôznej, väčšej či menšej miere využívané v ústavoch na výkon väzby a ústavoch na výkon trestu odňatia slobody na Slovensku. Patria sem súťaže a podujatia, vzdelávacie aktivity či tematické krúžky a mnohé ďalšie.

Špecifické miesto v práci s odsúdenými majú vzdelávaco-osvetové tematické krúžky, a to z hľadiska skupinových foriem zaobchádzania, ako aj v rámci kultúrno-osvetovej činnosti. Voľný čas má totiž v živote každého človeka významné miesto. Predstavuje fázu určenú pre oddych, psychohygienu a regeneráciu. Voľnočasové aktivity vytvárajú priestor pre uvoľnenie od pracovných povinností, realizáciu spoločenského kontaktu či seberealizáciu v rôznych oblastiach, v ktorých si ľudia naplňujú svoje potreby a rozvíjajú vlastné záujmy. Uvedené nadobúda na význame obzvlášť v podmienkach obmedzenia slobody v zariadeniach na výkon trestu. Zmysluplné naplnenie voľného času odsúdených predstavuje mimoriadne dôležitý prvok, ktorý v prvom rade umožňuje rozvíjanie individuálneho potenciálu, ako aj formovanie osobnosti. V neposlednom rade má pozitívny vplyv na psychickú a fyzickú regeneráciu človeka.

V podmienkach ústavu sa vzdelávaco-tematické krúžky odsúdených organizujú tak, aby prispeli k všestrannému a harmonickému rozvoju osobnosti, rozšírili a prehĺbili všeobecné vzdelanie a pomohli pri rozširovaní duševného obzoru a vedomostí odsúdených. Tematická vzdelávaco-osvetová činnosť (tematické krúžky) poskytuje špecifický priestor a možnosti seberealizácie a pozitívne rozvíjanie sa v záujmových oblastiach. Na rozdiel od hromadných osvetových a kultúrnych podujatí veľmi konkrétnym spôsobom poskytuje odsúdeným individuálny priestor na psychohygienu, získavanie nových poznatkov, rozširovanie zručností, seberealizáciu, pozitívne rozvíjanie ich záujmových oblastí a v konečnom dôsledku pomáha zmierňovať negatívne dôsledky väzenského prostredia na osobnosť jednotlivcov. Možnosti seberealizácie odsúdených v záujmových krúžkoch pritom vychádzajú z podmienok a priestorových možností vytvorených v ústave a individuálnych predpokladov a záujmov odsúdeného.

Tematické krúžky u nás v ústave realizujeme na celoústav-

nej úrovni aj na úrovni jednotlivých oddielov. K 30. júnu 2021 pracovalo pod vedením pedagógov oddelenia výkonu trestu 16 krúžkov. Do práce v nich bolo počas jednotlivých mesiacov zapojených v priemere 80 až 90 odsúdených, pričom tento počet závisí od prirodzenej fluktuácie odsúdených.

Oddielové vzdelávaco-osvetové tematické krúžky

Do konca januára 2021 pracovalo pod vedením pedagógov oddelenia výkonu trestu osem oddielových tematických krúžkov. Patriali medzi ne tri stolnotenisové krúžky, dva športovo-kombinované, záhradkársky, futbalový a náboženský krúžok. Počet krúžkov sa v nasledujúcom polroku rozrástol o krúžok anglického jazyka a dva stolnotenisové krúžky a znížil sa o jeden športovo-kombinovaný. Meniaci sa štruktúra a počet krúžkov svedčí o tom, že sa oddielové krúžky obmieňajú podľa pôsobiska pedagógov v jednotlivých oddieloch.

Záhradkársky krúžok

Vďaka priestorovým možnostiam ústavu sa dlhodobo realizuje záhradkársky krúžok na parcele pri ubytovni oddielu špeciálneho zaobchádzania. Krúžok je určený odsúdeným z tohto oddielu, ktorí sú zážitkovou formou vedení k trpezlivej a cieľavedomej práci primeranej ich mentálnym schopnostiam. Aktivity sa zameriavajú na pestovanie, ošetrovanie rôznych druhov zeleniny, starostlivosť o kvetinové záhony, záhradu, kde v podmienkach ústavu zaraďujeme aj práce ako úprava okolia objektu a sezónne práce. Odsúdení majú príležitosť osvojiť si základy obrábania pôdy a pestovania plodín a zdokonaľujú sa v práci s ručným náradím. Prostredníctvom hmatateľného výsledku, ktorým je úroda, sú motivovaní k dosahovaniu dlhodobých cieľov so zámerom posilnenia ich vôľových vlastností, ako je vytrvalosť, precíznosť, zmysel pre detail a iniciatíva. Týmto spôsobom si vytvárajú a rozvíjajú pracovné návyky, zručnosti, podporuje sa kladný vzťah k práci a v neposlednom rade sa vytvára pozitívny vzťah k životnému prostrediu.

Futbalový krúžok

Futbal predstavuje mimoriadne obľúbenú aktivitu medzi odsúdenými. Cieľom krúžku je viesť zapojených odsúdených k rešpektovaniu osobnosti v kontexte športovania a aj mimo neho, viesť ich k princípu fair-play, k vzájomnej spolupatričnosti a čiastočne aj k vytvoreniu pravidelného športového stereotypu, ktorý by si mohli preniesť do civilného života. Okrem rozvíjania pohybových schopností sa aktivity krúžku zameriavajú na základné herné činnosti jednotlivca vo futbale. Zapojení odsúdení by mali zvládnuť aj taktickú a hernú prípravu. Výchovným prvkom krúžku je prostredníctvom záujmu o futbal viesť odsúdených ku kolektívnemu chápaniu hry, dopomáhať vytvárať lepšie medziľudské vzťahy medzi rôznymi odsúdenými. Prostredníctvom futbalových stretnutí odsúdení nadväzujú nové osobné priateľstvá a vymieňajú si športové skúsenosti a poznatky. Herná aktivita je motivovaná a stimulovaná vzrušujúcim, až dobrodružným napätím. Jej spoločným znakom je mnohotvárnosť a zábavnosť. Spočíva predovšetkým v súťaživosti, v emocionálnom vzrušení, ktoré so sebou prináša súperenie, radosť zo zvládnutého pohybu, čo odsúdeným umožňuje odpútať sa od ich uväznenia.

Náboženský krúžok

Cieľom náboženského krúžku, ktorý sa realizuje na úrovni oddielu, je viesť odsúdených k slobodným, zodpovedným a morálne správnym rozhodnutiam, vytvárať si rebríček hodnôt, poukázať na dôležitosť slobodného rozhodnutia pre dobro a zodpovednosť. Na jednotlivých stretnutiach sa odsúdení pokúšajú menovať hodnoty, ktoré budujú osobnosť človeka, zostavujú si vlastný rebríček hodnôt a určujú si svoje priority. Členovia krúžku porovnávajú životný štýl dnešnej doby, ktorý je v súlade s kresťanskými hodnotami a s tým, ktorý je v rozpore s kresťanskými hodnotami, reprodukovujú biblické príbehy, ktoré hovoria o konaní a slobodnom rozhodovaní, dokážu vyjadriť spätosť medzi slobodou a vlastným konaním, pokúšajú sa hľadať a uvádzať príklady, v čom spočíva skutočná sloboda človeka, formujú postoj zodpovednosti za svoje rozhodnutia. V konečnom dôsledku naplnením cieľa je týmto spôsobom a obsahovou formou dopomôcť každému jednotlivcovi k ujasneniu a osvojeniu si podstatných životných hodnôt.

Celoústavné tematické krúžky

Pod vedením pedagóga pre KOČ v ústave dlhodobo pracuje šesť celoústavných krúžkov. Ide o krúžky, ktoré majú svoje pevné miesto už niekoľko rokov a patria medzi ne modelársky, počítačový, hudobný, žurnalistický, akvaristický a výtvarný krúžok. Aj napriek tomu, že celoústavné tematické krúžky z dôvodu protiepidemických opatrení pracovali v obmedzenom režime, prípadne neboli realizované vôbec, poskytovali aj počas prvej časti roku 2021 priestor pre zmysluplné využívanie voľného času odsúdených.

Modelársky krúžok

Cieľom činnosti v krúžku je umožňovať realizovanie sa pri práci s drevom alebo inými materiálmi, rozvíjanie tvorivého myslenia, fantázie, iniciatívy a aktivity. Práca v krúžku dáva odsúdeným možnosť využívať a zlepšovať svoje praktické zručnosti, motivuje ich k nadobúdaniu odborných znalostí, učí ich plánovať či aplikovať odborné znalosti v praxi a v neposlednom rade ich učí pracovať v tíme. Krúžok prebieha v priestoroch ústavu, v stolárskej dielni zriadenej na tento špecifický krúžok. Výstupy z neho majú veľmi atraktívnu formu hmotných vecí a práve konkrétne hmatateľné výstupy predstavujú silný motivačný prvok pri mnohokrát náročnej práci. Do bohatej tvorby

Práca členov modelárskeho krúžku (z archívu ÚVTOS Košice-Šaca).

Zrekonštruované jazierko členmi modelárskeho krúžku (z archívu ÚVTOS Košice-Šaca).

patria rôzne spoločenské hry, hračky z dreva, makety, výrobky z dreva alebo z pórobotónových tvárnic, rámovanie obrazov zhotovených vo výtvarnom krúžku, lepenie a rámovanie skladačiek puzzle a ďalšie. Výrobky modelárskeho krúžku sú po ich finalizácii distribuované do jednotlivých oddielov k ďalšiemu využitiu v rámci aktivít KOČ, prípadne bývajú využité ako prezenty pre účinkujúcich, ktorí navštívili ústav v rámci kultúrno-osvetových akcií organizovaných pre odsúdených. Niektoré zo zhotovených výrobkov slúžia na estetizáciu vnútorných či vonkajších priestorov ústavu. Odsúdení zapojení do modelárskeho krúžku sa venujú aj drobným údržbárskym prácam, napríklad pri oprave starších výrobkov a modelov, športových potrieb a športových sietí. Zvyknú sa tiež podieľať na estetizácii, renovácii alebo maľovaní učebných priestorov v ústave, krúžkových priestorov a miestností a kultúrnych miestností jednotlivých oddielov.

Prvá polovica roka 2021 bola v modelárskom krúžku aj napriek nepriaznivej pandemickej situácii bohatá na výsledky. Jeho členovia vytvorili viacero rámov na obrazy, modely lietadiel, opravili sieťky na futbalových bránkach, zrekonštruovali dve akváriá, vyrobili skrinky pre akváriá a kompletne zrenovovali vonkajšie jazierko v priestoroch ústavu.

Počítačový krúžok

Cieľom práce v počítačovom krúžku je zdokonalenie jeho členov v obsluhu počítača, získanie nových vedomostí a motivovanie ich k ďalšiemu vzdelávaniu sa v práci s počítačom a jeho využívaní tak pri hľadaní práce po prepustení na slobodu, ako aj v súkromnom živote.

Členmi počítačového krúžku sú odsúdení na rôznej úrovni ovládania práce s počítačom. Teoretické vedomosti sú zamerané predovšetkým na oboznámenie sa s bezpečnosťou a zásadami pri práci s osobnými počítačmi, využitím hardwaru, softwaru či poznaním základných častí počítača. Väčšiemu záujmu sa teší praktická časť, v ktorej si odsúdení zapojení do krúžku precvičujú praktickú aplikáciu zručností v rôznych životných situáciách vrátane pracovných oblastí. Patria sem pestré činnosti od písania a úpravy textov cez tvorbu tabuliek, zoznamov a prácu s nimi, až po prípravu prezentácií alebo publikácií. Medzi najčastejšie praktické využitié patrí práca s textovým editorom Word na tvorbu životopisu a žiadosti o zamestnanie. Zároveň niektorí členovia krúžku trénujú využitié v príprave článkov v rámci žurnalistického krúžku.

Práca s editormi Excel, PowerPoint či Publisher je určená pre pokročilejších používateľov. Tí si v rámci práce v krúžku mali možnosť precvičiť praktické aplikácie na príprave komplexných zoznamov s triedením či s využívaním vzorcov. Špecifikum v rámci krúžku patrí k práci s editorom Publisher, v ktorom je pripravovaný ústavný časopis Lúč.

Medzi ojedinelé zaujímavosti, ktoré závisia od individuálnych predpokladov a schopností zapojených odsúdených, patrí aj možnosť precvičenia si základov tvorby jednoduchých webových stránok. V minulosti členovia krúžku spojením HTML webových stránok a časopisu vo formáte pdf vytvorili počítačovú verziu prezerania ústavného časopisu Lúč v rámci čítarne väzenskej knižnice.

Hudobný krúžok

Hudobný krúžok je zameraný na zdokonaľovanie sa v hre na hudobnom nástroji alebo speve. Ide o celý súbor aktivít. Odsúdení ladia hudobné nástroje, oboznamujú sa s novými informáciami z hudobnej teórie, s technikou hry, rytmikou, pravidelným a nepravidelným delením časových hodnôt, spevom. Skúšajú si tvorbu nových akordov, nacvičujú tempo a dyna-

Koncert ústavnej kapely UNIVERZAL.

miku, opakujú si poznatky z hudobnej teórie, ako sú napríklad značky a skratky v hudbe, precvičujú si správnu techniku spevu, učia sa nové piesne, docvičujú súhru repertoáru.

Aktivity hudobného krúžku sú veľmi prakticky spojené s fungovaním ústavnej kapely a z väčšej časti pozostávajú z nácviku vlastných či preberaných pesničiek podľa výberu členov krúžku. Odsúdení zapojení do krúžku majú k dispozícii akustickú gitaru, basovú gitaru, bicie, klávesy a technické zabezpečenie ako zosilňovače, reproduktory, mikrofóny. V prípade záujmu môže byť skupina doplnená o ďalšie hudobné nástroje, ako napríklad husle. Členovia krúžku nacvičené skladby v minulosti prezentovali pri celoustavných akciách, na vlastných koncertoch alebo na vianočnom koncerte. Ústavná kapela zvykne vystupovať aj ako súčasť iných podujatí, napríklad pri vystúpeniach hosťujúcich hudobných skupín alebo ako hudobné spostenie futbalového turnaja, a sprostredkujú tak umelecký zážitok aj ostatným odsúdeným.

Kvôli protiepidemickým opatreniam krúžok pracoval v obmedzenom režime viac ako 12 posledných mesiacov. Napriek tomu sa teší veľmi veľkej obľube a záujmu medzi odsúdenými. Práve pre veľký záujem o nových členov nie je núdza. Z viacerých dôvodov je počet miest v krúžku obmedzený na šesť až osem a nie je možné zapojiť úplne každého záujemcu. Odsúdení sú vyberaní podľa schopností – vrodených daností, zručností, vedomostí, inteligencie a charakteru.

Žurnalistický krúžok

Aj v prvej polovici roka 2021 pokračoval žurnalistický krúžok vydávaním už 22. ročníka ústavného časopisu Lúč s podtitulom „časopis odsúdených pre odsúdených“. Táto vlastná publikačná tvorba umožňuje realizovať sa v písomnej forme prejavu. Vo formáte dvojmesačníka redaktori a prispievatelia približujú ostatným odsúdeným život a dianie v ústave, informujú o možnostiach využívania voľného času, ponúkajú zaujímavé informácie z rôznych oblastí.

Krúžok pracuje pod vedením pedagóga pre KOČ, ktorý sa zapája do činností ako koordinátor a facilitátor. Obsah a formu časopisu však samostatne spracúvajú členovia krúžku, šéfredaktor a redakčná rada z radov odsúdených. Do časopisu prispievajú aj ostatní odsúdení svojimi pravidelnými či

príležitostnými námetmi a príspevkami. Nie je reálne očakávať, že všetko, čo sa napíše, bude aj vhodným príspevkom na zverejnenie. Redakčná rada, ktorá sa mení podľa bežnej fluktuácie odsúdených, podľa individuálnych predpokladov a schopností príspevky v spolupráci so zodpovedným pedagógom analyzuje, selektuje a reviduje. Aj v prípade vhodnosti príspevky na záver prejdú jazykovou a štylistickou korekciou podľa schopností a zloženia redakčnej rady.

Práca v krúžku a vydávanie časopisu predstavuje ďalší konkrétny príklad zmysluplného využitia voľného času s hmatateľným výsledkom. Členovia krúžku majú možnosť v praktickej aplikácii priučiť sa, prípadne precvičiť si súbor aktivít od zberu informácií, cez prácu s rôznymi zdrojmi informácií, štylizáciu textu, až po technické spracovanie podkladov, zalamovanie článkov a samotného časopisu, grafickú úpravu digitálnej verzie časopisu či finalizáciu – viazanie výtlačkov.

Akvaristický krúžok

Hlavnou náplňou celoustavného akvaristického krúžku je starostlivosť o akváriové ryby a údržba akvárií. Cieľom práce je umožňovať odsúdeným realizovať sa v oblasti starostlivosti o živočíchy a rastliny, získanie praktických zručností aj teoretických vedomostí prostredníctvom literatúry a v konečnom dôsledku tak vytvárať a šíriť medzi odsúdenými vzťah k živej prírode, rozvíjať u nich vedomosti o možnostiach ochrany prírody a životného prostredia.

V súčasnosti sa členovia krúžku starajú o osem akvárií, ktoré sú umiestnené vo väzenskej knižnici, v čítárni knižnice, v miestnosti výtvarného krúžku a v kancelárii pedagóga KOČ. V čase prípravy tohto článku sa uvedený počet rozšíril o rekonštruované vonkajšie jazierko v priestoroch ústavu.

Rôznorodosť osadenstva akvárií, rôznych druhov rybiek vrátane cichlíd, prísavníkov, sumčekov, karasov, gupiek, mečúňov a gurám vyžadujú rôzne náročné podmienky, odlišné zaobchádzanie a vytváranie vhodných spoločenstiev. S tým je spojená mravčičia práca, ktorá sa skladá z mnohých detailov. Vyžaduje si štúdium literatúry a prípravu podmienok pre chov a rozmnožovanie rybiek, kontrolu a pravidelné čistenie akvárií, výmenu vody, čistenie filtrov a mnohé ďalšie. Osobný prístup a detailná práca pri správe akvárií prispievajú k rozvoju odsúdených nielen vo vzťahu k prírode, ale aj k pravidelnej a cieľavedomej práci, vedeniu k trpezlivosti a zodpovednosti, podporujú pocit osobnej dôležitosti každého člena a prispievajú k rozvoju jeho osobnosti. V neposlednom rade táto voľnočasová aktivita prináša pokoj, dobrý pocit a radosť z výsledkov, čo prispieva k čerpaniu nových síl a posilňuje duševné zdravie.

Výtvarný krúžok

Cieľom celoustavného výtvarného krúžku je umožňovať odsúdeným realizovať sa v oblasti rôznych druhov výtvarných techník, rozvíjať tvorivé myslenie, fantáziu, iniciatívu a podporovať umeleckú činnosť odsúdených. Výtvarné diela zhotovené v krúžku sa využívajú pri estetizácii vnútorných priestorov ústavu alebo ako dary pre vzácných hostí.

Krúžková činnosť sa vykonáva v špeciálne upravenom priestore, samostatnej miestnosti, ktorá slúži ako ateliér. Do činnosti smie byť zapojených viacero odsúdených, ktorí pracujú pod vedením pedagóga KOČ. Spravidla sa však v jednom čase kresleniu venuje limitovaný počet výtvarníkov vzhľadom na obmedzené priestorové možnosti. Členovia krúžku sa spravidla venujú kresleniu a maľovaniu portrétov, krajínok, objektov a podobne, a to na papier alebo maliarske plátno. Využívajú olejové, akvarelové, temperové farby. Tvorivým nápadom a fantáziou prenesenej do umeleckých diel sa medze nekladú. Skúšajú sa tiež modelárske práce s drevom, papierom či iným materiálom. Členovia krúžku tvorivo experimentujú s využívaním a poznávaním rôznych výtvarných techník, napríklad vytváraním koláží, maľovaním na drevo, sklo alebo iné materiály.

Aj v tomto prípade platí, že forma výtvarných aktivít je podmienená schopnosťami odsúdených zapojených do krúžku. Diela majú rôznu umeleckú hodnotu, ale dôležitejšie je, že práca, ktorá je za nimi, predstavuje mnoho hodín strávených zmysluplným využitím voľného času. Znamená to tiež veľa hodín trpezlivej, sústredenej práce na vlastných dielach, čo v závere bezpochyby vedie k rozvíjaniu osobnosti odsúdeného.

Dlhodobé výstupy a výsledky práce v tematických krúžkoch v ústave ukazujú vysoký záujem odsúdených o zmysluplné využívanie voľného času. Atraktívne, materiálovo a technicky dobre zabezpečené krúžky prispievajú k rozvoju zručností, schopností a osobnosti odsúdených, veľmi konkrétne vplývajú na ich rastúci záujem aktívne sa podieľať nielen na plnení vlastných prospechov, ale aj prispievať k lepším podmienkam výkonu trestu pre ostatných odsúdených.

Roman Ondáš, Košice-Šaca

VÄZENSKÁ TVORBA AKO JEDINEČNÝ DRUH UMENIA

Väzenské umenie nie je len voľným slovným spojením, ale je priamou odpoveďou na otázku, či na takom desivom mieste, akým je väzenie, stiesňujúce múry, ploty a zamknuté cely, môže vzniknúť niečo také krásne, ako je umenie. Samotný zjav odsúdeného, ktorého väčšinou vnímame ako samotárskeho, krutého a nebezpečného človeka, je v rozpore s umením. Veď ako by mohol takýto „tvor“ udržať pero či štetec a vytvoriť niečo originálne? A predsa sa väzenské umenie ako samostatný umelecký štýl podarilo zadefinovať na Medzinárodnej arteterapeutickej konferencii v Bratislave, ktorá sa konala ešte v roku 2015. V príspevku Umenie odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody bol výkon trestu vykreslený ako kreatívny priestor, ktorý nie je len miestom obmedzení, reštrikcií, deprivácie a uzamknutia, kde sa formuje negativisticky naladená väzenská subkultúra. Diela vytvorené vo výkone trestu majú svoj imanentný aspekt spojený s témou, náladou, citom a situáciou, v ktorej vznikli. Daným náhľadom na umelecké dielo tak dochádza k odklonu od zaužívaného názoru, že expresívna tvorba odsúdených je súčasťou art brutu. Pre hlbšie vysvetlenie problematiky je art brut umením ľudí postihnutých šialenstvom alebo jedincov, ktorí sú v spoločnosti inak marginalizovaní. Diela art brutu sú a boli chápané ako rozumovo nekorigované a spontánne, ktoré by ale nič neodkrývali, len usporadúvali subjektívne reakcie na svet. Avšak toto ponímanie a zaškatuľkovanie v prípade väzenského umenia by bolo príliš všeobecné. Vnímanie skutočnosti, ale predovšetkým životný štýl odsúdeného, sa odzrkadľuje v jeho umeleckom diele a nesie charakteristické znaky, ktoré presahujú hranice art brutu a zaslúžia si osobitnú pozornosť a špecifické miesto v jeho zaradení medzi umelecké štýly, o čom svedčia aj diela, ktoré sú súčasťou tohto príspevku. Umelecké diela, ktoré sa vytvárajú v podmienkach výkonu trestu, sú spojené so životom odsúdeného alebo len s fragmentmi z jeho života. Interpretácia tohto druhu odhaľuje spojivá a pomáha uvedomovať si v estetickej vízii vonkajšie životné hodnoty, ako aj vnútorný obsah kompozície diela

vytvoreného odsúdeným. Dielo, ktoré vzniklo v priestoroch výkonu trestu, sa bude môcť považovať za umelecké dielo väzenského umenia až vtedy, keď budeme oboznámení s vkusom, znalosťami, nadaním a zručnosťami, ale predovšetkým s autorom samotným. Umelecká práca odsúdených vytvorená počas voľného času či v arteterapeutickej skupine je uvoľnením skutočných túžob a napätí zadržovaných sociálnou cenzúrou. Je zásobnicou archetypálnych predstáv, ktoré sa dostávajú do umelcovho vedomia a vzápätí sa stelesňujú v jeho diele ako symboly. To vysvetľuje aj istú hĺbku väzenského umenia a jeho zvláštnu výrazovú silu.

Väzenské umenie vo svojej jedinečnosti môžeme zadefinovať ako eidolonizmus, vychádzajúc z pomenovania tieňa človeka v podsvetí, ktorým je eidolon. Zadefinovanie väzenského umenia a jeho vhodné pomenovanie vyplynulo predovšetkým z Platónovho podobenstva o jaskyni, kde je opísaný extrémny svet väznenstva s jeho limitujúcimi, psychotraumatickými a psychodeštruktívnymi faktormi.

Podobenstvo o jaskyni hovorí o jaskyni, kde sú už od detstva ľudia pripútaní reťazami, pre ktoré nemôžu hýbať hlavou, a tak im zostáva pozeráť sa len dopredu. Svetlo majú z ohňa horiaceho za ich chrbtami, a tak nedokážu vidieť viac, než len tieň, ktoré vrhá oheň na protifaľhú stenu jaskyne. Títo ľudia považujú tieň za skutočné, pretože nepoznajú predmety, od ktorých sa tieň odrážajú. Ak by sa jeden z uväznených oslobodil a vykročil z jaskyne, pri pohľade do svetla by pocítil strašné bolesti. A keby mu niekto ukázal predmety, ktorých tieň predtým videl, pre bolesť spôsobenú zo svetla by nemohol prijať skutočnosť, že je k pravde o danom predmete bližšie. Bol by zmätený a za pravdiviejšie by pokladal veci, ktoré videl

predtým vo forme tieňov, pretože pohľad na ne mu nespôsoboval žiadnu bolesť a dokázal ich vidieť jasnejšie ako skutočné predmety.

Podobenstvo o jaskyni môžeme v mnohom chápať ako parabolu života odsúdeného vykonávajúceho trest v okovách zákona a noriem sprostredkovaných tieňmi spoločenskej cenzúry či väzňa vrhnutého na slobodu bez reťazí zvládajúceho sa v žiare reality. Pre lepšie pochopenie istej paralely s podobenstvom o jaskyni sa musíme vrátiť k časti, kde žijú ľudia od detstva spútaní na nohách a šijach, takže zostávajú na jednom mieste. Odhliadneme však od odsúdených, ktorí spáchali trestné činy z nedbanlivosti. Životy odsúdených už od detstva ovplyvňuje široká škála vrodenných a získaných faktorov, resp. pút, akými sú genetické prenosy, vrodenná agresia, asociálne prostredie (rodičovská výchova, asociálny kolektív a pod.), neskoršie sa prejavujúce psychosexuálne úchytky, organické poškodenie CNS, požívanie alkoholu a užívanie toxických látok, ako aj zlá ekonomická situácia, či následná chorobná túžba po majetku, závisť, nenávisť, alebo len obyčajná túžba po dobrodružstve. Nemenej významné faktory ovplyvňujúce páchanie trestných činov sú túžba po medializácii a zločiny motivované fanatizmom, ako aj zo strachu. Tiene v jaskyniach spoznala viac ako polovica z odsúdených, zažila ich okrem výkonu trestu aj počas pobytov v iných zariadeniach ústavnej starostlivosti, ako napr. v detských a reedukačných domovoch, psychiatrických liečebniach, v inštitúciách zameraných na protidrogovú či protialkoholickú liečbu a podobne.

Bezpochyby aj samotný odsúdený vrhá svoj tieň. Tieňom odsúdeného v symbolickej rovine môžeme považovať jeho životný štýl, neistoty a utrpenie, ktoré prežíva, a ktoré spôsobuje. Pri zadefinovaní väzenského umenia sa dostávame do priestorov omnoho nižších, ako je jaskyňa, do samotného podsvetia, do Hádovej ríše skrývajúcej sa v hĺbkinách zeme. Tú tvorí

bezútešná rovina posiatá bledými kvetmi divokého asfodelu a preteká cez ňu päť riek tvoriacich zároveň hranicu podsvetia. Rieky sú odzrkadením nervového systému odsúdeného pozostávajúceho zo všetkozmrazujúcej rieky Styx, rieky nárekuv Acherón, rieky zármutku Kókytos, ohnivej rieky Pyriflegethón a temnej Léthé, ktorej vody dávajú zabudnúť na všetko pozemské. Odsúdený svojím životom zanecháva tieň v podsvetí ríše nevedomia. Kto do nej zostúpil, musel sa vzdať všetkých nádejí. Väzenské umenie tak môžeme nazvať eidolonizmom – umením tvoreným tieňmi.

V podmienkach jaskynného komplexu výkonu trestu a v súvislosti s rastúcou deformáciou života, s ktorou sa nevie a ani nedokáže odsúdený vyrovnáť, nadobúda tvorivá činnosť odsúdených, resp. väzenské umenie, čoraz väčší význam, nakoľko ho môžeme vnímať ako protiklad spoločnosti, techniky a informatizácie. Umenie ako tvorivá, neodcudzená práca, ako negácia reality, je svojou autonómiou pre odsúdeného príslubom vrátenia stratenej slobody.

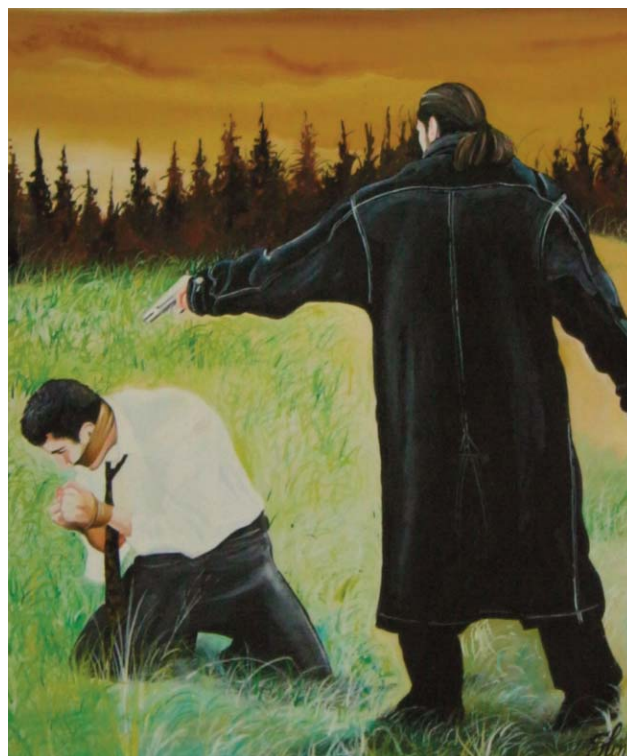
Kto však nezažil zostup do hĺbín jaskyne, izoláciu od bežného života, zostane sčasti slepý voči obsahu diel odsúdených. Umelecké dielo vo výkone trestu, resp. eidolonizmus je výpoveďou formulovanou určitým spôsobom a umelcov duch je prostredím, v ktorom zvažuje námet a zvláštny spôsob jeho vnímania sfarbuje a stvárnjuje obsah jeho diela. Umelecké dielo z výkonu trestu je výsekom životného prostredia cez osobnosť umelca.

Bez spochybnenia samotnej inštitúcie umenia môžeme konštatovať, že väzenské umenie je osvetlenie skrytej viditeľnosti vecí a disponuje originalitou, spontánnosťou a obrazotvornosťou, čomu nasvedčujú aj priložené reprodukcie diel odsúdených vykonávajúcich trest odňatia slobody.

Na počiatku bolo väzenie.

Aby sa naplnilo, muselo sa začať vraždiť, lúpiť, znásilňovať...
A tak odsúdený stvoril eidolonizmus – umenie vykúpenia sa
zo sveta tieňov väzenia a žiary reality.

Peter Trepáč, Banská Bystrica-Kráľová

NETRADIČNÉ PRVKY ERGOTERAPIE V ZAOBCHÁDZANÍ S ODSÚDENÝMI V ODDIELE ŠPECIALIZOVANÉHO ZAOBCHÁDZANIA

Oddiel špecializovaného zaobchádzania v oddelení výkonu trestu s miestom výkonu služby v Sabinove Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Prešov (OVT Sabinov) bol zriadený v roku 2007. Účelom zriadenia bolo vytvoriť podmienky u odsúdených s problémami s adaptáciou na podmienky výkonu trestu, predovšetkým u takého odsúdeného, ktorý nemá osvojené základné hygienické návyky a sociálne zručnosti, jeho intelektové schopnosti sa pohybujú v pásme subnormy a nižšie, pre jeho osobnostné vlastnosti nie je schopný vykonávať trest v štandardnom oddiele a pre jeho fyzické danosti a osobnostné vlastnosti možno predpokladať, že bude zneužívaný odsúdenými. Kapacita oddielu bola stanovená pre 17 odsúdených.

Odsúdení umiestnení do tohto oddielu sú prakticky počas celého trvania výkonu trestu bez pracovného zaradenia. Sú zapájaní do činností pre všeobecný rozvoj osobnosti, keď vykonávajú upratovanie v rôznych častiach ubytovne odsúdených, avšak pre pocit dostatočnej sebarealizácie to nie je postačujúce.

Tvorba plánu voľnočasových aktivít je sťažená rôznorodosťou porúch osobností klientov – čo by vyhovovalo jednému, nerieši potreby iného. Vychádzame aj z faktu, že silným motivačným prvkom pre odsúdených pri takýchto aktivitách je zážitok z pozitívnej sebareprezentácie, možnosť netradičného prežitia bežného dňa vo výkone trestu, nadobúdanie schopností manuálne zvládať rôzne činnosti popri vyskytujúcich sa hendikepoch.

Na základe uvedeného je nutné vytvoriť priestor pre ich zamestnanie. Pracovné zaradenie ako také môžu suplovať práve vhodne zvolené voľnočasové aktivity. V rámci oddielu špecializovaného zaobchádzania sú v OVT Sabinov zriadené tri krúžky a v skúšobnej, prípravnej prevádzke, štvrtý.

Výtvarný krúžok

Zameraný je na predstavivosť, tvorivosť, vzdelávanie, oboznamovanie, ale hlavne tvorenie. V kreslení sa dáva voľnosť fantázii. Klienti do kresby premietajú svoju neistotu, samotu, predstavy, svoje nedosiahnuté sny, túžby, životné ciele. V rámci tohto krúžku sú zhotovované aj sviatočné dekorácie, výzdoba. Počas vianočných sviatkov si odsúdení zhotovili drevený vianočný stromček, snehuliakov,

zasneženú krajinku. Na veľkonočné sviatky zas drevenú kraslicu, vence s kraslicami, jarné dekorácie z kvetov. Na stretnutiach členovia krúžku kreslia, maľujú na rôzne témy bežného dňa, ale aj s cieľovým motívom, kde môžu predstaviť svoj vnútorný svet, svoje vnímanie prežitého, chceného.

Akvaristický krúžok

Okrem estetickéj funkcie akvárium plní aj vzdelávaciu funkciu. Poskytuje jednu z mála možností, ako vytvoriť malý ekosystém a pozorovať prirodzené procesy v prírode. Klienti na ňom môžu pozorovať rôzne nároky organizmov na životné podmienky. Podrobnejším štúdiom organizmov sprostredkuje možnosť pozorovať zmeny v priebehu roka a ich postupnosť. Odsúdeným zapojeným do starostlivosti o akvárium sa neodovzdávajú len ďalšie poznatky týkajúce sa chovu vodných organizmov, ale pestuje sa v nich zmysel pre starostlivosť a zodpovednosť, aj vedomie, že ich činnosť má vplyv na životy ďalších obyvateľov tejto planéty.

Vedci zistili, že akváriá s rôznym počtom rýb majú vplyv na fyzické a mentálne zdravie ľudí a zároveň dlhšie udržiavajú pozornosť ľudí a zlepšujú im náladu. Jeho sledovanie má totiž na človeka terapeutický vplyv. Pre prostredie oddielu špecializovaného zaobchádzania je viac než vhodné akvárium udržať a rozšíriť ich počet.

Záhradkársky krúžok

Tento krúžok je zameraný na potrebu zabezpečenia manu-

álnej práce. Okrem plnohodnotnej práce s benefitom dopetrovaných plodín je krúžok zriadený hlavne pre svoje zdravotné benefity, veľmi prínosné pre klientov oddielu. V rámci oddielu sú umiestňované odsúdení so zdravotnými problémami prichádzajúcimi napr. s ich zlým životným štýlom, ale aj vekom, až piati odsúdení sú zaradení do oddielu z dôvodu veku a s tým spojenými zdravotnými obmedzeniami – problémy s pohybovým aparátom.

Záhradkári majú v tele nižšie hladiny stresového hormónu kortizolu. Vedie to k lepšiemu spánku, relaxácii a dobrému mentálnemu zdraviu. Čas investovaný do práce v záhradke sa mnohonásobne vráti. Nielen pri pohľade na vlastnoručne vypestovanú záhradu, tiež pri konzumácii vlastnoručne dopetrovaného ovocia či zeleniny, skvelej zásobárne dôležitých vitamínov a minerálov. V neposlednom rade je práca v záhradke doslova balzamom na telo i dušu a pritom stačí hodinka denne.

Krúžok v sebe zahŕňa nielen prácu na poličku, ale tiež skrášovanie exteriéru celého oddelenia a oddielu. V exteriéri v opustených kvetináčoch sa vysadili kvety, vytvorilo sa malé jazierko, tuje a ihličnaté stromy dostali nový strih. A aby ani oddiel nezostal všedný, vysadili sa kvety aj tam, veď prostredie, v ktorom trávia väčšinu času, by malo byť útulné, pôsobiť upokojujúco a rastliny sú presne tie, čo hľadajú. Ide predovšetkým o sukulentu a zelenolisté rastliny, nakoľko oddiel je bez slnečných lúčov. Pokúsili sme sa vytvoriť aj vivárium, kde sa pestovali mäsožravé rastliny. Bolo zaujímavé sledovať život takýchto rastlín. Najnovším projektom je vytvorenie zelenej steny, zatiaľ je v štádiu budovania.

Okrem štandardných aktivít zaobchádzania boli odsúdeným ponúknuté aj aktivity, ktoré sa líšia od ostatných tým, že nasýtia chuťové poháriky. Nielen prácou je predsa človek živý – preto bolo vytvorené „Kulinárium“, od prípravy jednoduchých nepečených koláčikov na vianočné sviatky, až po zložitejšie jedlá podľa tradičných krajových receptov. Minimálne dvakrát do mesiaca, vždy v piatok, si odsúdení pripravujú jednoduché tradičné jedlá – východniarsku hrudku, „nalešniky“, langoše, ale aj niečo z európskej kuchyne – pizzu. Tá mala najväčší úspech, a preto sa jej príprava už opakovala, taktiež palacinky a rôzne koláče bez pečenia.

Pri vytváraní a realizovaní všetkých takýchto aktivít je tiež nutné povedať, že materiálne zabezpečenie nie je postačujúce

a príslušníci z oddelenia len v určitej miere môžu z vlastných zdrojov zabezpečovať realizáciu krúžkov. Pri dostatočnom materiálnom a priestorovom zabezpečení, napr. terapeutická miestnosť, miestnosť na skladovanie materiálu, by zaobchádzanie s odsúdenými dosiahlo vyššiu kvalitatívnu úroveň.

*„Pracuj len, radosť príde sama.“
Johann Wolfgang von Goethe*

Mária Folťová Maliková a Jana Stanková, Prešov

VOĽNO NA OPUSTENIE ÚSTAVU OČAMI ODSÚDENÝCH ŽIEN

Ústav na výkon trestu odňatia slobody Levoča počas svojej viac ako 20-ročnej histórie v rámci procesu zaobchádzania s odsúdenými pozitívnym spôsobom čerpá z historickej a pútnickej tradície mesta, v ktorom sa ústav nachádza. Mesto Levoča je známe nielen tzv. sédriou alebo sedriálnou väznicou, ale aj ďalšími pozoruhodnými skvostmi architektúry a rezbárstva. V roku 2009 bola Levoča zapísaná do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO ako súčasť lokality Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia. Dominantami námestia sú radnica, zvonica, klietka hanby a Kostol sv. Jakuba, ktorý je druhým najväčším kostolom na Slovensku a najväčším kostolom na Spiši. Nájdeme v ňom tiež najvyšší neskorogotický oltár na svete z dielne Majstra Pavla z Levoče. Nemenej významnou dominantou Levoče známou na Slovensku i v Európe je Mariánska hora – najstaršie pútnické miesto východného Slovenska. Kostol Navštívenia Panny Márie, ktorý sa na hore nachádza, nesie titul „bazilika minor“ (čestný titul, ktorý významným chrámom prepožičiava rímsky pápež) a patrí medzi svetové pútnické centrá. A práve návštevy týchto spomínaných pamiatok a miest sú duchovnou a zároveň kultúrnou aktivitou odsúdených v rámci udelenia voľna na opustenie ústavu.

Vychádzka odsúdených do historickeho centra Levoče spojená s výstupom na Mariánsku horu a účasťou na svätej omši v bazilike má v ústave Levoča dlhoročnú tradíciu a od roku 2010, po reprofilácii ústavu na výkon trestu odsúdených žien (2008), môžeme povedať, že takmer každoročnú. Vychádzka sa realizuje v letných mesiacoch, spravidla v mesiaci júl, kedy sa na Mariánskej hore pri príležitosti sviatku Navštívenia Panny Márie (2. júla), ktorému je bazilika zasvätená, organizuje najväčšia národná púť.

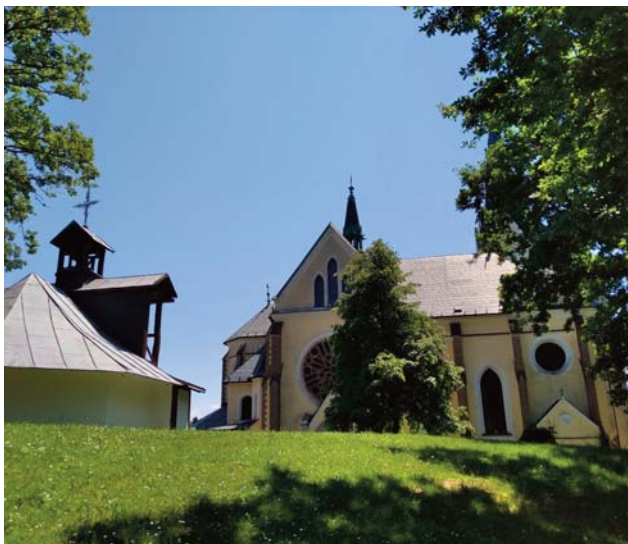
Dnes, v 21. storočí, keď množstvu spoločenských a individuálnych aktivít človeka nebránia takmer žiadne prekážky, by mal byť najväčší dôraz kladený na obohacujúci, formujúci a motivačný rozmer týchto zážitkov pre náš život. Základným predpokladom sebarealizácie je sloboda – pocit, ktorý má množstvo prejavov alebo úrovní. Sloboda bytia, sloboda my-

slenia, sloboda rozhodovania, sloboda pohybu, sloboda viero-vyznania atď. Ako vnímame slobodu, keď ju nič neobmedzuje a ako ju vnímame, keď niektorú jej úroveň stratíme, či už natrvalo, alebo dočasne? Zjednodušene by sa dalo povedať, že o slobodu prichádzame, keď nerešpektujeme jej hranice. Po jej strate si ale začíname klásť otázky. Hľadáme vinníkov, potom dôvody, spôsoby jej prinavrátania a až nakoniec alternatívy, teda jej ďalšie prejavy, ktoré máme stále k dispozícii. Samozrejme, najväčšiu hodnotu má sloboda, keď je „plná“. No podobne, ako pri strate niektorého zo zmyslov a jeho nahradení iným zmyslom, aj prejavy pocitu slobody sú nahraditeľné.

Pracujeme v prostredí, v ktorom sa ocitajú ľudia pozbavení slobody. Niektorí po prvýkrát a niektorí opakovane. No ich túžba po slobode je stále rovnako silná a čo i len náznak možnosti opustiť brány väzenia pred odpykaním trestu je nádychom pred ďalším „ponorením pod vodu“. Zároveň je objavením vnútorného pocitu slobody a voľno na opustenie ústavu takouto možnosťou určite je.

Zaujímalo nás, ako túto možnosť vnímajú odsúdené, ktorým bolo toto voľno počas výkonu trestu udelené. Išlo nám predovšetkým o sprostredkovanie pocitov, ktoré odsúdené po návšteve mesta Levoča a Mariánskej hory majú. Položili sme im štyri otázky, na ktoré sme dostali takmer rovnaké odpovede.

Na otázku, či okrem chvíľkového pocitu slobody vnímali pobyt mimo ústavu aj iným spôsobom, odsúdené odpovedali:

„Bol to chvíľkový pocit slobody, v ktorom som zabudla, že som v base. Silno som vnímala slobodu a uvedomovala si jej hodnotu.“

„Cítila som sa vynikajúco, zaujal ma pekný chrám v meste, výklad od sprievodkyne, mala som radosť zo slobody, ako keby som bola na výlete v normálnom živote.“

„Ako to vnímam? Veď je to úžasný pocit byť vonku po rokoch, niet na to slov, dobilo ma to energiou, novou silou. Brala by som takú vychádzku aj každý mesiac.“

„Jedným slovom sloboda, viete, ako to dodá energiu? Táto zmena prostredia, je neskutočne oslobodzujúce byť vonku a užívať si slobodný život. Zážitok z kostola, krásny oltár – neskutočné dielo, zážitok z múzea, radnice, celá galéria a vystavené diela. Bolo to ako super sen.“

Na otázku, či pobyt na Mariánskej hore, návštevu baziliky a účasť na svätej omši vnímajú ako trvalejší duchovný zážitok, odpovedali takto:

„Má to trvalejšiu hodnotu, lebo mi dáva motiváciu vydržať čas, ktorý je ešte predom mnou, vplýva to veľmi dobre na psychiku, posilní to človeka.“

„Nabilo ma to silou, aby som mohla ďalej v pohode fungovať.“

„Veď som načerpala silu, a to duchovné treba ďalej pestovať. Nestrácam tú silu, lebo spomienka ma viac nakopne. To,

čo som tam cítila, sa nedá vypovedať, to treba zažiť. Nedá sa to vysvetliť. A na Mariánskej hore to bolo ešte lepšie ako v meste, lebo to miesto bolo viac premodlené.“

Na tretiu otázku, či a v akých situáciách pobytu vo väzení im tento duchovný zážitok pomáha, odpovedali:

„Jednoducho mi to dodáva silu a je to hnací stroj do každej činnosti.“

„Keď je mi smutno, tak si na to spomeniem a to mi pomôže, bolo to milé, príjemné prekvapenie a povzbudenie.“

„Pomáha mi to, myslím často na vnútro kostola (na hore), na modlitby ľudí, čo tam boli predom mnou, na tie tabuľky, na ktorých boli poďakovania za vyslyšané modlitby.“

„Keď sme v bazilike na hore šli okolo oltára a za oltárom boli tabuľky s poďakovaním za jednotlivú pomoc, pripomenulo mi to, že ľudia majú väčšie trápenia ako mám ja, a aj to, že prejavili Pánu Bohu vďaka, naplňa ma to túžbou robiť dobre druhým.“

Na poslednú položenú otázku, či sú pre nich takéto chvíle motiváciou v snahe o zlepšenie života po výkone trestu v „občianskom“, ale aj hodnotovom zmysle slova, odpovedali takto:

„Áno, sú veľkou motiváciou, nielen sama vychádzka, ale aj omša, ktorú sme tam mali, dáva túžbu žiť inak ako pred tým, žiť lepšie. PS: mohlo by sa to robiť častejšie.“

„Závisí to na osobe, či sa chce zmeniť alebo nie. Ak nemá oporu (v ľuďoch a aj v Bohu), tak príde vonku prvý problém a môže sa vrátiť späť.“

„Pre mňa to nie je zvláštna motivácia, lebo ja som chodila aj pred výkonom trestu do prírody a na výlety, mne tu také aktivity chýbajú, a preto si túto vychádzku cením. Na púti som ešte nebola, ale keď budem doma, tak isto na ňu pôjdem s rodinou alebo aj sama. Veľmi ma to zaujalo.“

„Tieto chvíle sú veľkou motiváciou. Predtým som sa náboženskými vecami nezaoberala, ale tu sa rozvinul môj duchovný život a aj záujem o duchovné veci, modlitby, sväté omše.“

„Ja som aj pred výkonom trestu verila v Pána Boha, chodila do kostola, ale... Keď sa vrátim, budem sa snažiť žiť dobre, starať sa o rodičov a dcéru a vo viere budem pokračovať horlivejšie.“

Ako vidno, už civilné oblečenie dokáže navodiť pocit slobody, odborný výklad sprievodcu navodí atmosféru rodinného výletu, pobyt na pútnickom mieste otvorí 13-tu komnatu vlastného svedomia... Na Mariánskej hore oveľa výraznejšie vnímali odsúdené duchovný rozmer vychádzky, ktorý z tohto miesta mariánskej úcty vyžaroval. Všetky tieto chvíľkové pocity si odsúdené ukladajú v pamäti ako spomienky, ktoré im dodajú silu vždy, keď to potrebujú. Pocity uložené do spomienok dokážeme naplno využiť práve vo chvíľach straty, opustenosti, beznádeje. Človek vo svojej prirodzenosti je úžasným komplexom schopností, ktorý má takmer v každej situácii „záložný plán“. Slobodu ako pocit je teda možné dosiahnuť aj v „obmedzených podmienkach“ a tento pocit môže byť základom nového pohľadu na život a jeho ďalšie smerovanie. Je preto potrebné, aby sme pozitívnymi podnetmi rozvíjali silné spomienky a zážitky odsúdených. Tie totiž stimulujú ich kladné osobnostné stránky.

Text: Mária Fecková a Slavomír Molnár

Foto: Jozef Smotrila

Levoča

ASPEKTY DISCIPLINÁRNEHO TRESTANIA ODSÚDENÝCH OSÔB

Zodpovednosť v najširšom zmysle slova je v živote jedinca významným regulačným faktorom a nástrojom jeho vedomého správania. Zodpovednosť, ako morálna vlastnosť človeka, predpokladá komplementárny vzťah medzi jeho skutkami a svedomím v intenciách morálneho systému, na ktorom človek nesúci zodpovednosť vedome participuje a ktorý prijal. Vo všeobecnosti môžeme zodpovednosť charakterizovať ako „(...) spôsobilosť subjektu podliehajúceho osobnej pôsobnosti nejakého pravidla znášať následky buď konania, alebo stavu, ktorý také-*mut*o pravidlu odporuje.“ Pre vymedzenie a zadefinovanie zodpovednosti je dôležitý subjekt, ktorý má znášať svoju zodpovednosť a na ktorý sa vzťahuje vopred určené pravidlo správania, ktoré je záväzného charakteru. Zároveň uvedený subjekt musí byť spôsobilý znášať dôsledky porušenia daného pravidla. Osobitné postavenie k uvedenému zodpovednostnému vzťahu má autorita, ktorá je prvkom kontroly a garancie dodržiavania pravidiel správania a (totožná) autorita, ktorá je spôsobilá vyvodiť zodpovednosť voči danému subjektu.

Osobitným druhom zodpovednosti je disciplinárna zodpovednosť, ktorú môžeme charakterizovať ako prostriedok na zistenie dodržiavania predpísaných pravidiel, ktoré sú vyžadované v relatívne ucelených a stabilizovaných organizačných jednotkách, resp. sústavách. Disciplinárna zodpovednosť sa vždy uplatňuje voči osobe, ktorá má určitý, špecifický právny vzťah k takejto jednotke/sústave ako subjektu, ktorý túto disciplínu vyžaduje a zvyčajne je súčasne oprávnený aj vyvodiť dôsledky z porušenia tejto disciplíny voči danej osobe. Vyvodenie týchto dôsledkov spočíva najmä v uložení disciplinárnej sankcie.

Z teoretickej roviny je možné sa presunúť na zodpovednostný vzťah odsúdeného počas výkonu trestu odňatia slobody za svoje správanie tzv. „za múrmi väznice“. Aktuálne platným právnym predpisom v oblasti disciplinárnej zodpovednosti odsúdených je zákon o výkone trestu odňatia slobody, ktorý upra-

vuje hmotnoprávnu úpravu disciplinárnej zodpovednosti, ako aj procesnoprávnu úpravu jej vyvodzovania.

V právnom chápaní je disciplinárna zodpovednosť odsúdených zodpovednosťou za protiprávne konanie, ktoré spočíva v porušení ustanovenej disciplíny, ktorú sú odsúdení všeobecnými a internými právnymi normami zaviazaní v podmienkach ústavov na výkon trestu odňatia slobody dodržiavať za účelom zabezpečenia riadneho výkonu trestu a naplňania funkcií tohto trestu.

Penologické hľadisko považuje disciplínu a jej uplatňovanie za pedagogický, výchovný nástroj, ktorým prichádza k regulácii a stimulácii správania odsúdeného za účelom naplnenia stanoveného účelu výkonu trestu, prípadne k prevýchove odsúdeného. Vyzdvihnutý je pozitívny – motivačný – charakter disciplinárnej zodpovednosti. Tzv. disciplinárna prax je výrazom pre zaobchádzanie s odsúdenými, pri ktorom sa uplatňujú motivačné činitele na správanie odsúdeného s cieľom dosiahnuť požadovaný stav, ktorým je konformné správanie odsúdeného.

Na prvý pohľad takmer totožné definície, avšak jemné nuansy oddeľujú penitenciárny pohľad na disciplinárnu zodpovednosť odsúdených od právneho. Penitenciárny pohľad je uzavretejší a smeruje viac k osobe odsúdeného ako nástroj zaobchádzania a motivácie. Právny pohľad vyvodzovania zodpovednosti dáva signál viac navonok, že správanie odsúdeného je, resp. nie je súladné s požadovaným stavom. V tejto rovine sa vyvodzovaná disciplinárna zodpovednosť u odsúdeného prejavuje i v trestnom práve samotnom. Ako je známe, právne postavenie odsúdeného počas výkonu trestu môže byť modifikované z rôznych právnych dôvodov, ktorých konečným dôsledkom môže byť prepustenie z výkonu trestu. Právnym dôvodom na ukončenie umiestnenia odsúdeného v ústave je napr. právoplatné rozhodnutie súdu vydané v konaní o podmienčnom prepustení, zmene spôsobu výkonu trestu, premene zvyšku trestu odňatia slobody na trest domáceho väzenia, v ko-

naní o milosť a o upustení od výkonu zvyšku trestu v zmysle Trestného poriadku. Ako je zrejmé, ide o konania, ktoré významne ovplyvňujú možnosti pobytu a zotrvania odsúdeného vo výkone trestu počas celej súdom uloženej výmery trestu odňatia slobody. V prípade, že súd rozhoduje v takýchto konaniach, je povinný skúmať všetky formálne a materiálne predpoklady na rozhodnutie v prospech odsúdeného. Objasňujúc túto súvislosť s trestným právom ústav spracováva hodnotenia odsúdeného ku všetkým vyššie uvedeným procesným konaniam. Tieto predkladá súdu za účelom podania relevantnej informácie, či odsúdený spĺňa Trestným zákonom vyžadované materiálne predpoklady, napr. na podmienené prepustenie z výkonu trestu. Podstatnou súčasťou hodnotenia je tiež informácia o správaní odsúdeného a dodržiavaní disciplíny počas výkonu trestu, ktorá môže mať zásadný vplyv na rozhodnutie súdu v danej veci, avšak je nutné podotknúť, že nie jediný.

Uvedené jasne indikuje, že právomoc a z nej vyplývajúca zodpovednosť oprávneného orgánu je významná. Pre osoby s disciplinárnou právomocou, ktoré sú vzdelaním ťažiskovo orientované na pedagogické odbory, vzhľadom na zastávané funkčné zaradenie, je miera poznania základných právnych inštitútov (vynímajúc všeobecné právne povedomie) viac ako potrebná a nevyhnutná na správnu aplikáciu práva.

Citujúc ustanovenie § 97h zákona o výkone trestu „Oprávnený orgán je povinný zistiť presne a úplne skutočný stav veci, a to v rozsahu nevyhnutnom na jeho rozhodnutie, a na tento účel si obstaráť potrebné podklady pre rozhodnutie. Pritom nie je viazaný len návrhmi účastníkov konania. Priznanie odsúdeného nezavaruje oprávnený orgán povinnosti preskúmať a dostupnými prostriedkami zistiť skutočný stav veci. V konaní je dôkazným prostriedkom všetko, čo môže prispieť k objasneniu skutku, najmä vlastné zistenia príslušníka zboru alebo zamestnanca zboru, výpoveď obvineného alebo inej osoby, veci, listiny a obhliadka. Dôkazy musia byť označené konkrétne, a to takým spôsobom, aby ich bolo možné preveriť. Skutočnosti všeobecne známe alebo známe oprávnenému orgánu z jeho činnosti netreba dokazovať.“ Zároveň medzi zásady ukladania disciplinárnych trestov patrí povinnosť podľa § 52a uve-

deného zákona, v zmysle ktorej „Pred uložením disciplinárneho trestu musí byť vždy objektívne zistený skutkový stav.“

Táto povinnosť jednoznačne spočíva na oprávnenom orgáne. Ten má v rámci svojej právomoci postupovať tak, aby skutkový stav podložený dôkazmi (príčom pri ich využívaní by mal postupovať odvážne, avšak vyhodnocovať ich účelnosť) bol zistený objektívne. V tomto kontexte sa javia ako problematické disciplinárne previnenia týkajúce sa zdravotnej starostlivosti, resp. zdravotného stavu odsúdeného (zákaz predstierať ochorenie, úmyselne sa poškodzovať na zdraví, užívať lieky nepredpísané, nepovolené lekárom alebo užívať ich inak, ako ich predpísal alebo povolil lekár, alebo odovzdávať lieky iným odsúdeným). Pri informáciách o zdravotnom stave a poskytovanej zdravotnej starostlivosti (ktorou je i preskripcia liekov) narážame na právnu úpravu zákona o výkone trestu a osobitných predpisov (zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskyto-

ZODPOVEDNOSŤ

vaním zdravotnej starostlivosti a zákon o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve, či predpisy o ochrane osobných údajov), a to napriek skutočnosti, že zákon o výkone trestu obmedzil základné práva a slobody spôsobom „Počas výkonu trestu je odsúdený povinný podrobiť sa obmedzeniam tých základných práv a slobôd, ktorých výkon by bol v rozpore s účelom výkonu trestu alebo ktoré sa nemôžu vzhľadom na výkon trestu uplatniť. Odsúdený je obmedzený najmä v práve na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, slobode pohybu a pobytu, zachovaní listového tajomstva a tajomstva dopravovaných správ a iných písomností, v práve slobodnej voľby povolania a v práve na nakladanie s vecami osobnej potreby.“ S poukazom na zdravotné údaje ako osobitnú kategóriu osobných údajov v súčasnosti neexistuje právny podklad na poskytovanie takýchto údajov oprávnenému orgánu v disciplinárnom konaní.

Naskytá sa teda legitímna otázka, či v každom prípade je oprávnený orgán schopný (narážajúc na zmienenú právnu úpravu) naplniť literu zákona a postupovať v konaní tak, aby bol z jeho strany objektívne, a taktiež overiteľne zistený skutkový stav.

Uvedený príklad je len jeden z mnohých, ktorý ilustruje rôzne právno-teoretické, ako i aplikačné úskalía disciplinárneho trestania odsúdených.

Zoznam použitej literatúry je k dispozícii u autorky príspevku.

Soňa Valentovičová, Hrnčiarovce nad Parnou

DISMAS – BUONA FEDE (DOBRÝ ÚMYSEL) A JEHO ČINNOSŤ V PRIESTOROCH OTVORENÉHO ODDELENIA

Písal sa deň 18. november 2018 a v otvorenom oddelení Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Prešov sme mali prvé hudobné vystúpenie slovensko-českého väzenského spoločenstva Dismas. Jeho zakladateľ Michal Libant, vtedy pedagóg v Ústave na výkon trestu odňatia slobody a Ústave na výkon väzby Leopoldov, prijal pozvanie a spolu s jednou z najznámejších slovenských gospelových skupín Lamačské Chvály predstavili svoje hudobné vystúpenie doplnené životnými skúsenosťami a svedectvami o tom, ako viera v Ježiša Krista pozitívne zmenila ich život a dokázala zmeniť aj životy iných ľudí, ktorí sú, podobne ako oni, odsúdení na trest odňatia slobody. Následne sme v otvorenom oddelení založili relaxačnú skupinu Dismas, ktorej členovia sa začali denne stretávať na večerných modlitbách sv. ruženca v kaplnke oddelenia. Od tohto momentu uplynul už takmer tretí rok, a preto sa teraz spoločne pozrime na to, aké „ovocie“ so sebou toto spoločenstvo prinieslo.

Od roku 2018 doposiaľ sa v oddelení uskutočnilo ďalších 11 podobných hudobných koncertov. Spolu s Mišom k nám zavítala skupina Jána Pavla z Levoče, Dominika Gurbaľová, rómska skupina Opral, Martin Dvornický, Veronika Hazulová, najznámejšia rómska gospelová kapela F6, Dávid Janočko, stály podporovateľ spoločenstva Michal Straka alias Ego a ďalší. Neraz po koncerte povzbudili odsúdených v ich neľahkej situácii aj osobnou modlitbou za nich a ich rodiny. V dvoch prípadoch bol do oddelenia pozvaný gréckokatolícky kňaz z Košickej eparchie, ktorý za prítomnosti ústavného kaplána viedol prednášku na tému „miluj svojho blížneho ako seba samého“ a „odpustenie = uzdravenie“. Záujem o koncerty či prednášky je zjavný nielen pre nábožensky založených odsúdených a od založenia relaxačnej skupiny je stála požiadavka zo strany odsúdených zúčastňovať sa na večerných modlitbách. Modlitbu vykonávajú sami za sporadickej prítomnosti pedagóga či kontroly referenta režimu v kaplnke oddelenia. Samozrejme, záleží aj od zloženia odsúdených, nakoľko obmena odsúdených v našom oddelení je väčšia ako v uzavretých typoch ústavu. Boli obdobia, keď sa modlitby zúčastňovali dvakrát v týždni dvaja odsúdení, ale sú aj obdobia, keď sa na modlitbách za svoje rodiny a na úmysly spoločenstva zúčastňuje aj šesť až osem odsúdených každý večer, ako je tomu napríklad v tomto období. Spoločenstvo si medzi odsúdenými získalo povedomie a neraz sa stalo, že odsúdení, ktorí k nám boli premiestnení z iných ústavov, spoločenstvo poznali, vnímali ho veľmi pozitívne, prípadne boli, či sú jeho členmi. Viacerým členom prichádza ko-

rešpondencia (newsletter), v ktorej informujú jeden až dvakrát v mesiaci o činnostiach spoločenstva na Slovensku či v Českej republike. Na túto korešpondenciu niektorí odpovedajú a dokonca máme vedomosť o takých prípadoch, keď odsúdeným po podmienčnom prepustení spoločenstvo pomohlo nájsť si slušné zamestnanie, ubytovanie a zaradiť sa do riadneho života. Kladný ohlas sme mali zo strany odsúdených aj na aktivitu Anjelský darček, v ktorej na požiadanie zaslali aktívnym členom Dismasu vianočné balíčky pre ich deti, prípadne vnúčatá. Z internetovej stránky spoločenstva www.spolocenstvo-dismas.sk sa dozvedáme aj o ďalších aktivitách, ktoré plánujú a robia. Za pedagógov, vedúceho otvoreného oddelenia, ako aj ústavného kaplána chceme úprimne poďakovať Mišovi Libantovi za jeho nezištnú snahu o rozvoj živej viery pre odsúdených, lebo hnacím motorom takejto viery nie je len udržanie folklóru, ale hlavne aktívna láska k Bohu a blížnemu, to je jej axióma, ktorej následne podlieha všetko ostatné. Takáto viera vytvára morálne zásady v jedincovi aj bez moralizovania, nemá potrebu vlastniť objektívnu pravdu, je na ceste, buduje, spája, vedie k sebaapriatiu, sebaodpusteniu, odpusteniu druhým, začleňuje do spoločnosti a je nepochybné, že vďaka svojmu katarznému účinku pomáha prekonať obmedzenia výkonu trestu odňatia slobody.

Ján Pinka, Prešov

TAKTO TO VIDÍM JA

Pokiaľ si pamätám, tak od útleho veku som rád kreslil. Keď som mal papier a ceruzky, bol som to najlepšie dieťa pod slnkom. Už počas svojich školských čias som vždy kreslil z triedy najkrajšie. Preto bola aj voľba povolania blízka umeleckej tvorbe – fotografia. Počas štúdia sme mali veľa hodín kreslenia, a tak som si rozšíril vedomosti zo základnej umeleckej školy. Paradoxom je, že som dostal občas z kreslenia na vysvedčení dvojku. Dôvod bol taký, že som počas hodín kreslil výkresy spolužiakom a sebe nie. Tie mi však

na konci roka chýbali, čo sa odrazilo na známke. Kreslil som portréty aj krajinky, ale stále ma lákal kreslený humor. Skúšal som to už počas základnej školy, len vtedy to boli iba chabé pokusy. Prvú kresbu som mal uverejnenú asi tak v 16-tich rokoch v závodnom časopise. Potom sa to pomaly rozbiehalo. Kresby v novinách a časopisoch. Mal som obdobie, keď som posielal kresby do viacerých renomovaných časopisov a častokrát v nich bolo aj päť a viac mojich kresieb naraz. Honoráre tiež vždy potešili. Logicky nasledovali výstavy a súťaže. Prvú väčšiu výstavu s vernisážou som mal v roku 1992 v Hlohovci s názvom Takto to vidím ja. V istých novinách potom určité obdobie bola uverejňovaná rubrika Ako to vidí Hlohovčan Fero Bojničan. Nasledovali ďalšie výstavy a pomaly sa začali objavovať aj ocenenia.

Môj koníček číslo jeden je kreslený humor. Určite najviac času trávim nad písacím stolom pri kreslení karikatúr.

Bol som členom Slovenskej únie karikaturistov, a to až do jej zániku. Som členom združenia karikaturistov a priaznivcov humoru Uzol, členom Zväzu výtvarných umelcov západného Slovenska, členom Klubu Kreslířů a humoristů v Čechách a členom Považského štvorlístka (žiaľ, už osirelého).

Moje kresby lietajú kade-tade po svete na výstavách a súťažiach. Zoznam ocenení sa pomaly rozrastá. Zatiaľ ich mám 37. Posledná bola tento rok v Českej republike, a to 1. miesto na Medzinárodnom festivale kresleného humoru vo Františkových Lázních. Každé ocenenie ma vždy poteší. Jednu cenu si vážim trochu viac. Poslal som

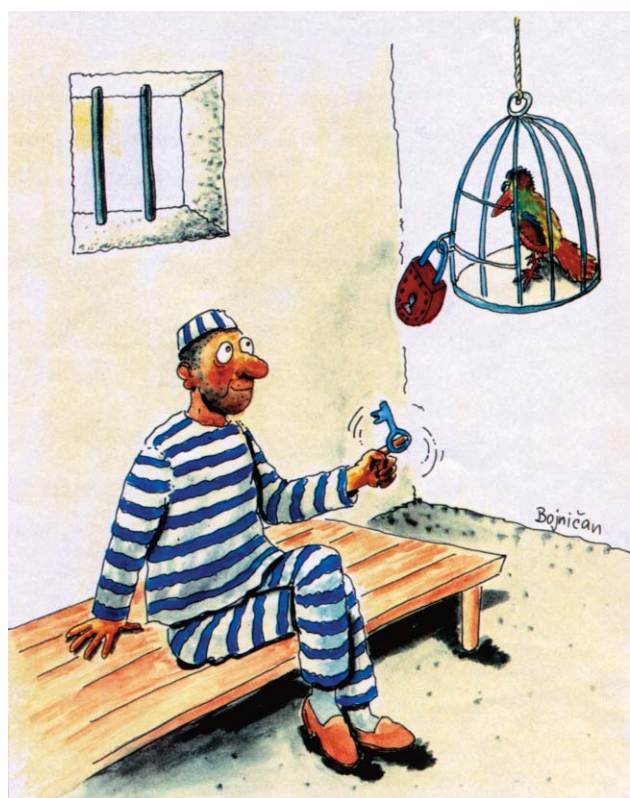
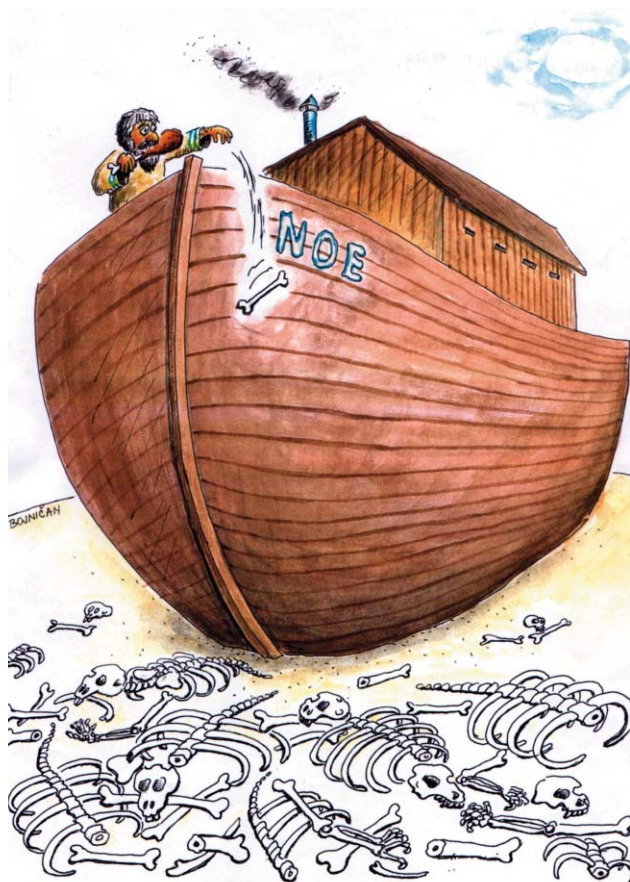
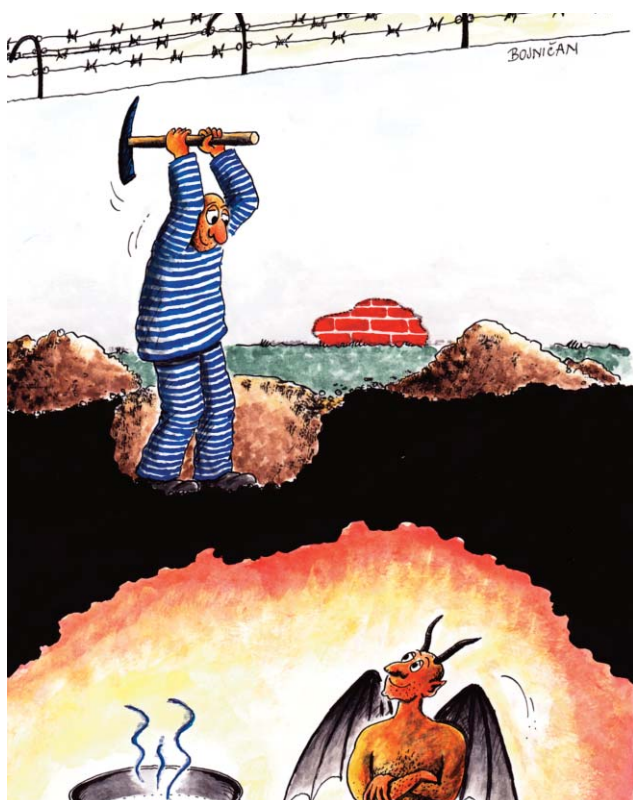
kresbu do súťaže na Slovensku a vôbec ma do nej nezaradili. Následne som ju poslal do Turecka do veľkej renomovanej súťaže a tam získala Špeciálnu cenu mesta Izmir. To bola taká satisfakcia.

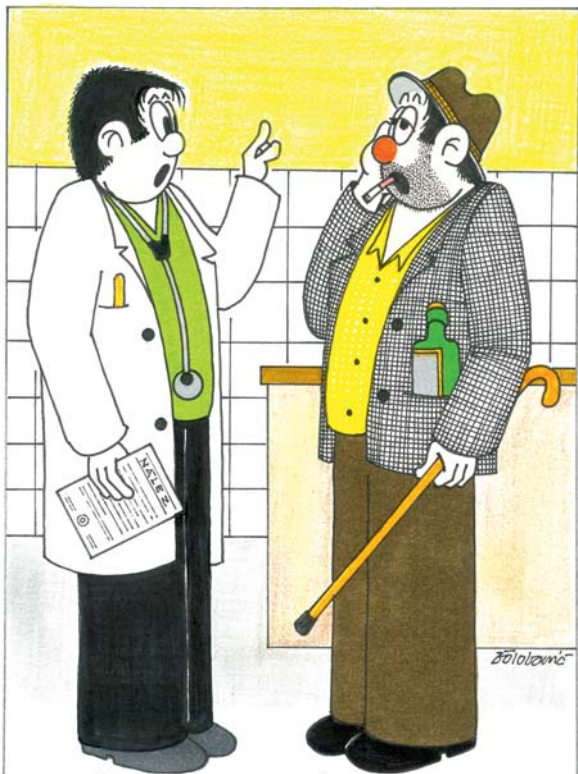
Raz (ešte za spoločného štátu – Československa) mi prišiel katalóg zo súťaže v Turecku a pod mojou karikatúrou som mal uverejnené meno v znení „Frantiser Tjechoslovakije“.

Som „klasik“. Kreslím na papier najskôr ceruzkou, potom tušom a nakoniec používam farby, hlavne akvarelové. Mám farby od viacerých výrobcov: nemecké, ruské, čínske, slovenské aj české. Každá má trochu iné vlastnosti a krycie schopnosti. Ale používam aj anilínové, temperové a akrylové farby. Vo svete frčí čoraz viac digitálna tvorba, a tak sa už pozerám po nejakom kresliacom tablete aj ja.

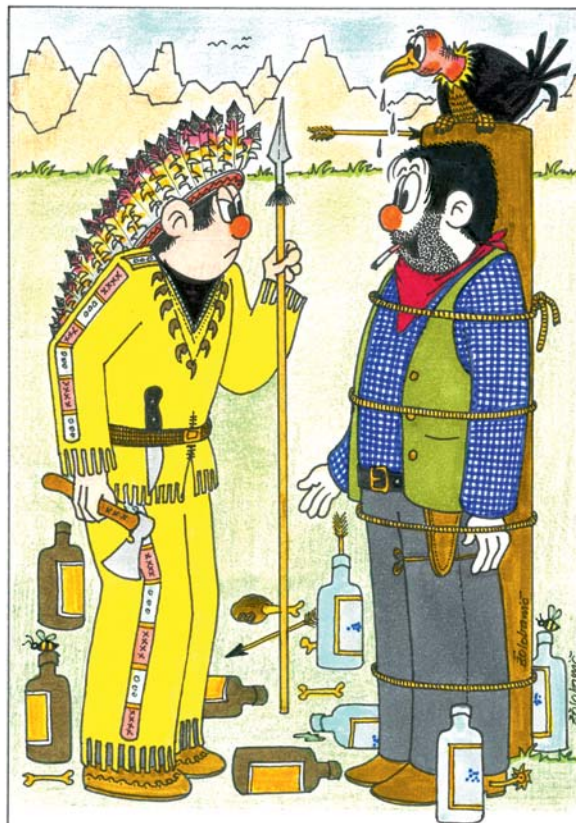
Humor kreslím pre potešenie seba a rozveselenie divákov, je to moja psychohygiena. Preto mi dovoľte predstaviť vám niečo zo svojej tvorby...

František Bojničan

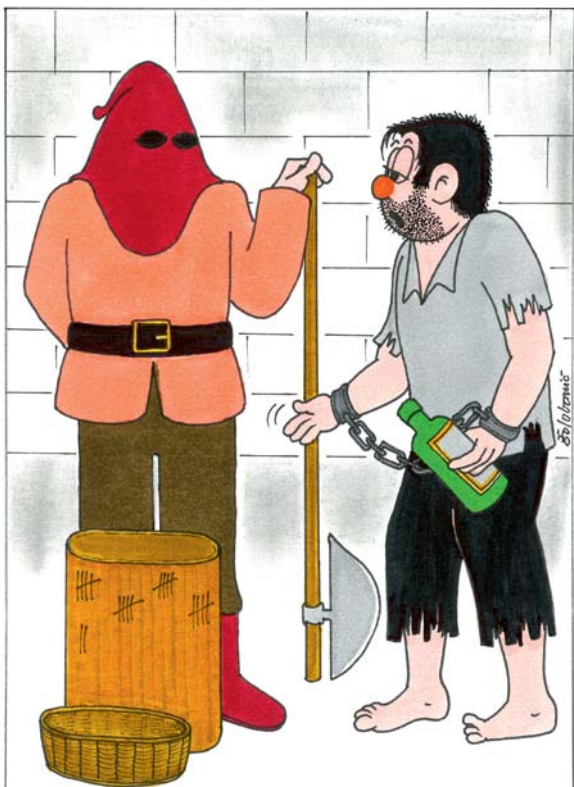

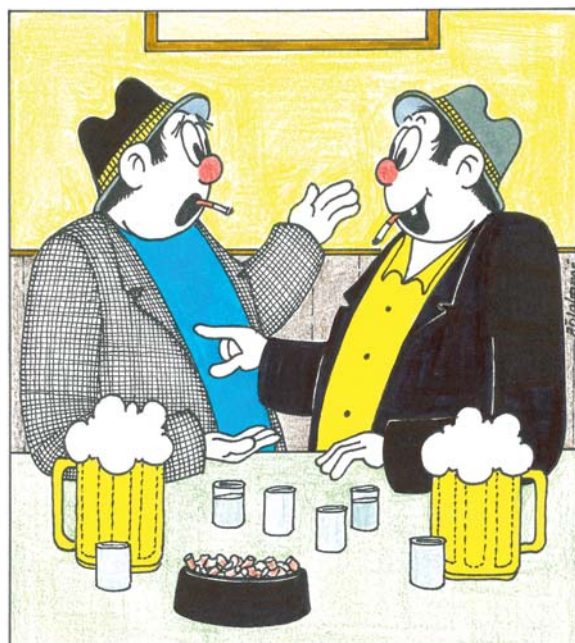
- AK VÁM MÁME ZACHRÁNIŤ ŽIVOT, MUSÍME VÁM AMPUTOVAŤ NOHU.
 - CHVALABOHU, PÁN DOKTOR! UŽ SOM SA ZĽAKOL, ŽE MI ZAKÁŽETE PIJATIKU.

- ÁNO, BRAT MÔJ, STÁLE TRVÁM NA TOM, ŽE BOROVIČKA JE LEPŠIA AKO WHISKY.

- A TO SI AKO PREDSTAVUJETE SŤAŤ UŽ SŤATEHO ČLOVEKA...

- POŽIČAL SOM SVOKRE STOVKU A VIACEJ SOM JU NEVIDEL.
 - TAK TOMU HORÍM VÝBORNÁ INVESTÍCIA

